

argus

jaargang 14 nr 2 juli 1989
kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer

Tuinieren in een bloempot
Kraaien
Natuurbeleving als nieuw merk tandpasta
Excessen
Jacht en het koninklijk huis

INHOUD ARGUS 89/2

H.Niesen; Naar een moreel en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer 3

Over het kievitseieren rapen is men nog lang niet uitgepraat. Ook Harm Niesen wil zijn zegje doen.

L.Nauta; excessen of algemene praktijk? 4

Uit de verhalen van teleurgestelde jagers en jachttopzichers blijkt dat wetsovertredingen bij jachtpartijen vaker voorkomen dan het woord 'exces' doet vermoeden.

M.Taal; Plezierjacht in duinen eindelijk aangepakt? 5

In naam van de koningin vindt in sommige Zuidhollandse duingebieden een intensieve jacht plaats, die strijdig is met de recreatie- en natuurbehouds-functies van die gebieden. De Stichting Duinbehoud heeft de strijd met de jagers aangeboden. In dit artikel, dat eerder werd geplaatst in het kwartaalblad DUIN, vertelt Marcel Taal er meer over.

H.P.Gallagher; De jager als wethouder 8

Jagers gebruiken weleens een biologische argumentatie om hun bezigheden recht te praten. De schietlustigen gehoorzamen slechts de fundamentele natuurwet dat leven ten koste gaat van ander leven, en zo'n natuurwet kan toch nooit slecht zijn?...

L.Nauta; Reiskostenforfait of natuur? 11

De Stichting Natuur en Milieu legde de toestand van ons milieu vast en kwam met een plan om ervoor te zorgen, dat we ook na 2000 nog wat vogeltjes kunnen kijken. Dat gaat wel 400 miljoen per jaar kosten, maar dat moeten we er maar eens voor over hebben.

H.de Nie; Natuurbescherming als nieuw merk tandpasta 13

Jan Verkade van de Stichting Recreatie vindt dat er meer mogelijkheden voor natuurge-richte recreatie moeten worden gecreëerd. Dat zal het draagvlak van de natuurbescherming vergroten. Een interview.

W.Ruitenbeek; Tuinieren in een bloempot 16

Een discussie met Wim Klomp, beheerder van het Zwanenwater. Over meerkoetenjacht, schadevergoedingen, vossen en lepelaars.

Van het Front 19

De SKF spande een kort geding tegen de jagersclub aan over kraaienjacht. Lodi Nauta doet verslag.

Kort Nieuws 20

ISSN 0166-5073

Argus is het kwartaaltijdschrift van de Stichting Kritisch Faunabeheer, postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Argus is gratis voor donateurs, die minstens 25 gulden per jaar betalen.

Redactie

Remco Daalder, Lodi Nauta, Henrik de Nie, Wim Ruitenbeek.

Vormgeving

Walter Lentjes

Vaste medewerkers

Ene Fimmen, Fred Hess, Rob Musters, Marieke Ohm.

Redactieadres

R.Daalder, Bestevaerstraat 11, 1056 HD Amsterdam. Telefoon 020-189241.

Fotoredactie

Pieter Elbers, Ligusterpad 13, 5925 BT Venlo.

Expeditie

Rita Stockmann

Druk

HPC, Arnhem.

Adreswijzigingen naar

Gerard van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Doelstelling

De Stichting Kritisch Faunabeheer is een landelijke organisatie. Het doel is een ethisch en wetenschappelijk verantwoord faunabeheer. De SKF tracht haar doel te bereiken door het verbeteren van wetten, het propageren van milieuvriendelijke beheersmaatregelen, het stimuleren van onderzoek en het kenbaar maken van onderzoeksresultaten aan beleidsinstanties en publiek.

Bestuur

R.Boeve-Bant, M.A.Brunt, F.Hess, W.L.Jansen, D.C.de Kempnaer, M.Kerres, W.Lentjes, H.Niesen, G.van de Sande, J.Webbink, R.Stockmann, I.van den Abeele, H.Pfeiffer.

Sekretariaat SKF

R.Boeve-Bant, postbus 76, 1243 ZH 's-Graveland. Telefoon 02945-1319/08373-16879/030-731176.

Penningmeester

G.van de Sande, Postbus 820, 5280 AV Boxtel.

Regiogroepen

Afdeling Limburg, postbus 27, 6114 ZG Susteren. Telefoon 04499-2848.

Knipselkrant

Zes keer per jaar verschijnt de SKF-knipselkrant, een bloemlezing van de in de Nederlandse pers verschenen artikelen over jacht en faunabeheer. Abonneren door overmaking van 15 gulden per jaar op rekening van penningmeester SKF te Boxtel, giro 3522188 onder vermelding 'knipselkrant'. Voor deze krant bestemde knipsels kunnen worden gestuurd naar: SKF knipselarchief, Schout Roffaertstraat 162, 6042 VZ Roermond.

Naar een moreel en wetenschappelijk faunabeheer

Harm Niesen

Kievitseieren rapen - een gebed zonder end.

Het lijkt dit voorjaar aan het Friese front wat rustiger dan vorig jaar. Toen was er in de pers veel aandacht voor de argumenten van voor- en tegenstanders van het rapen van kievitseieren en voor de excursies, die zowel SKF als de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten met leden van de 2e Kamercommissie voor Landbouw hielden. Aanleiding voor alle opwinding was de aanklacht tegen Nederland wegens het niet-naleven van de EG-Vogelrichtlijn. Daarin wordt immers het rapen van eieren van wilde vogels op grote schaal, voor de consumptie, door ondeskundigen en ongecontroleerd, uitdrukkelijk verboden. Eigenlijk is er sindsdien niets veranderd. De praktijk van het eierrapen gaat op dezelfde voet verder. Het ziet er niet naar uit dat de nationale wetgeving snel zal worden aangepast en tot een duidelijke veroordeling door het Europese Hof is het ook niet gekomen. De discussie over het rapen is echter nog niet geheel verstomd, maar door de vreemde - voorlopige? - uitspraak van het Hof is zij op een bedenkelijk peil gekomen. Het rapen wordt nu min of meer gedoogd, omdat sommige Friezen na het rapen aan weidevogelbescherming doen. Natuurlijk biedt de EG-Vogelrichtlijn deze ontsnappingsmogelijkheid helemaal niet. Juridisch lijkt dit ook een uiterst merkwaardige redenering, die kwalijke gevolgen zou hebben, als zij ook op andere gebieden wordt toegepast. Hoe kan een wetsovertreding op zo'n vreemde manier ongedaan gemaakt worden? Het is alsof de veroorzaker van een ernstig ongeluk een veroordeling zou kunnen ontlopen door de ergste rommel op te ruimen.

De discussie dreigt zich nu toe te spitsen op twee vragen: hoe schadelijk is het rapen nu precies en hoeveel nut heeft de nazorg. Op beide vragen zal nooit een afdoend antwoord gegeven worden. Omdat we sommige zaken (nog) niet kunnen onderzoeken, omdat situaties plaatselijk en van jaar tot jaar sterk verschillen, etc. Hoewel deze vragen voor het af schaffen van het rapen feitelijk oninteressant zijn, hebben wij ons natuurlijk ook regelmatig aan de discussie erover bezondigd. Zelfs maken alle partijen daarbij graag gebruik van allerlei getallen. Die ogen nu eenmaal betrouwbaar en zijn lastig te ontzenuwen. Als ze er eenmaal staan, durven weinigen zich nog af te vragen hoe ze tot stand zijn gekomen en worden ze al gauw als van doorslaggevend belang beschouwd.

De getallen die aangeven hoeveel kieviten er in Friesland broeden, welk resultaat dat oplevert en wat er aan nazorg wordt gedaan, zijn afkomstig van de Bond van Friese Vogelbeschermingswachten. En het wordt tijd, daar eens een paar krachtige uitspraken over te doen. Inventariseren van vogels is

moeilijk, zeker voor mensen wiér ornithologische belangstelling eigenlijk beperkt blijft tot de kievit.

Over fouten van tientallen procenten hoeft niemand zich te verbazen. Daar komt dan nog het competitie-element bij, men probeert elkaar de loef af te steken met betere resultaten dan het vorig jaar en dan andere liefhebbers. Grote aantalsoverschattingen zijn het gevolg en mogelijk is de veel geroemde dichtheid aan weidevogels in Friesland helemaal niet hoger dan in andere goede gebieden, maar slechts door dit effect veroorzaakt.

Hoeveel eierrapers zijn er in Friesland? Ook daarover bestaan geen betrouwbare getallen, maar van de meer dan 20.000 leden van de BFWV zullen er heel weinig nooit eieren rapen en zeer velen zullen wel rapen zonder lid te zijn. Aannemen dat het aantal uitgereikte, waarde-loze eierzoekpasje ook maar enigszins een betrouwbare indruk geeft van het aantal rapers is naïef.

Hoeveel mensen doen er aan nazorg? Het hangt er maar vanaf, wat daar onder verstaan wordt, maar echt veel zijn het er niet. Als we uitgaan van de 1500 nestbeschermers, die in 1986 bij kievitnesten werden geplaatst door een bond met zoveel leden is het zelfs bedroevend weinig. Als elke nazorger vijf kievitnesten heeft gevonden, wat erg weinig is, waarschijnlijk heeft hij er in het raapseizoen vele malen méér meegenomen, dan zijn er dus in de hele provincie Friesland 300 mensen actief bij de nazorg betrokken geweest. Als dat alles is... Alleen al door de beperkte schaal waarop het plaats vindt, kan er van de nazorg nauwelijks een positief effect uitgaan op de kievitensstand, nog daar gelaten de vraag, of de nazorg wel een positief effect uitgaan op de kievitensstand, nog daar gelaten de vraag, of de nazorg wel een groter aantal vliegvlugge jongen kievieten tot gevolg heeft. Dat het eierrapen op zich een positief effect zou kunnen hebben gelooft niemand, met de sterk toegenomen bedreigingen voor weidevogels is iedere kans op een geslaagd broedsel er één.

Maar stel nu eens dat vast kwam te staan, dat het voortplantingssucces van weidevogels door de nazorg, of onwaarschijnlijker, door het rapen zélf, wel duidelijk beter zou zijn, zou SKF zich dan vóór een van beide zaken moeten uitspreken? Vast en zeker niet, populaties van diersoorten behoren zichzelf in het wild te kunnen redden en het is niet onze taak af en toe een diersoort uit te zoeken en deze ene met alle mogelijke kunstgrepen te beschermen tegen al of niet vermeende dreigingen. Als de kievit zich niet in ons land zou kunnen handhaven zonder nestbeschermers, is ook dat niets meer dan

een lapmiddel, een kortstondig uitstel van executie. Alleen het wegnemen van de oorzaken van de verslechtingen in het milieu van de kievit zou enige verbetering kunnen brengen.

Het rapen van kievitseieren en de nazorg vallen beide onder de kwaal, waar ook jagers, sportvissers en sommige natuurbeschermers onder leiden. Ze kunnen met hun vingers maar niet van die beesten afblijven, er moet en zal mee gerot-zooid worden. Helaas komt deze onhebbelijkheid, die door jagers verward wordt met jachtinstinct, bij veel mensen voor.

Van de vele argumenten, die er tegen het rapen van kievitseieren zijn, is de enige belangrijke nog niet genoemd. Over bovenstaande punten kan nog eindeloos gepraat worden, waar het echter om gaat is het ethische of morele argument. Of zoals iemand al tijdens het Kievitensymposium opmerkte: 'Wij hebben maar met onze vingers van kievitseieren af te blijven'. Onafhankelijk van de gevolgen, die dat heeft. Feitelijk heerst daarover binnen heel Europa en voor alle vogelsoorten overeenstemming. Alleen voor de kievit zou plaatselijk een uitzondering gemaakt moeten worden? Nederlanders zouden als eerste klaar staan een ander land aan schandpaal te nagelen als deze gewoonte in een ander land bestond met eieren van wilde, in ons land zeldzame, vogelsoorten.

Er bestaan geen argumenten, die de onzinnige redenering van de eierrapers aanvaardbaar kunnen maken.

Jagers klappen uit de school EXCESSEN OF ALGEMENE PRAKTIJK?

Als je wilt weten hoe het er bij jachtpartijen vaak werkelijk aan toe gaat, dan is de informatie van jagers en jachttopzichters, die genoeg hebben van hun inhalige medeschieters interessant. Over dit soort zaken lees je niets in de Nederlandse Jager. De vuile was wordt zorgvuldig buiten de deur gehouden. 'Excessen', wordt die vuile was genoemd, incidentele gebeurtenissen dus. Wetsovertredingen komen bij jachtpartijen echter regelmatig voor dan dit woord doet vermoeden.

Foto Paul Lodewijkx

Lodi Nauta

Vertrouwensbreuk

Hoewel vele jachttopzichters net zo trouw zijn aan hun werkgevers als hun honden aan henzelf, is er steeds vaker sprake van een vertrouwensbreuk tussen jagers en de jachttopzichter. De jachttopzichter behoort voor een goede wildstand te zorgen die de jagers vervolgens weidelijk en naar de letter van de wet afknallen. Dat het in het jachtveld vaak geheel anders toegaat weet iedereen. De laatste jaren komen sommige jachttopzichters en jagers hier echter regelrecht voor uit. Ze zeggen dat zij 'echte' jagers zijn en sommigen hangen zelfs hun geweer aan de wilgen. Voor natuurbeschermers zijn dergelijke afvalligen eigenlijk niet zo interessant. Toch is het goed aandacht aan hen te besteden, want hoewel hun verhalen in feite niets nieuws vertellen, denken vele buitenstaanders en beleidsmensen nog altijd dat alles prima en geordend toegaat in het jachtbedrijf.

De kofferbak vullen

In Drenthe bijvoorbeeld was een jachttopzichter te kritisch en werd ontslagen. Deze man had al jaren geklaagd dat de jagers zich niet aan regels en wet hielden: schieten vanuit de auto, schieten in het broedseizoen, bejaging van katten en beschermd

diersoorten, het leegschieten van het jachtveld en nog veel meer wapenfeiten wist hij te melden. Een van de oorzaken van de ellende was volgens hem dat de terreinen niet meer door de lokale bevolking bejaagd werden, maar verpacht werden aan mensen met veel geld. Deze mensen, dikwijls uit de randstad afkomstig, hebben geen boodschap aan een zogenaamde weidelijke bejaging of volgens een beheersplan jagen. Ze komen enkel om de kofferbakken te vullen. Geld is de reden waarom de boermarkte, de plaatselijke boerenvereniging die de jachtterreinen verpacht, de gronden verhuurt aan die barbaren uit het westen. Aldus de jachttopzichter.

Deze kritische noten werden hem niet in dank afgenomen, zeker niet toen hij het in de lokale pers bracht. Hij werd ontslagen. Bovendien kreeg hij een proces aan de broek jegens smaad, dat hij verloor. Lokaal kreeg hij geen steun van instanties als de Rijkspolitie, Staatsbosbeheer, Faunabeheer, Domeinen, KNJV en de Nederlandse Vereniging van Jachttopzichters. Het zogenaamde onderzoekje dat de burgemeester instelde wees uit dat het met de jacht prima in orde was.

Toch krijgt deze zaak een staartje. De opzichter is in hoger beroep gegaan. Op hoger niveau heeft men belangstelling voor de zaak omdat men drommels goed begrijpt dat een opzichter, die meer dan 15 jaar de jachtcombinatie gediend heeft, geen onzin zit uit te kramen. Er zijn zeer serieuze

overtredingen gedaan en iedereen had zijn ogen dicht. Het is daarom te hopen dat de zaak een goed einde krijgt. In de eerste plaats om te laten zien in hoever theorie en praktijk in het jachtbedrijf uit elkaar staan. Ten tweede om het corrupte, lokale circuit, dat alles in de doofpot wou stoppen erop te wijzen dat een dergelijke zaak serieus genomen moet worden. En ten derde dat excessen binnen de jacht een onlosmakelijk bestanddeel is van de jacht; dat de jacht zelf een calamiteit van de eerste orde is.

Geluidsoverlast en natuurvernietiging

Dit laatste punt wordt overigens bevestigd door een geheel andere zaak: Rond Slochteren is een natuurterrein door een jager geheel vernield. Een prachtig plasje, in het bestemmingsplan aangegeven als natuurgebied, werd uitgegraven, voorzien van schiethut met plastic lokeenden, hekwerk en aarde-wal (tegen pottekijkers). De jager met zijn gasten knallen er nu zo lustig op los dat de omwoners over geluidsoverlast klaagden. Plaatselijke natuurbeschermers hebben bij de gemeente aan de bel getrokken. Hoogst merkwaardig is ook hier het lakse optreden tegen dergelijke illegale praktijken.

Schieten op alles wat beweegt

Om de twijfelaars op mijn hand te krijgen nog een voorbeeld. Het gaat om een brief waarvan een afschrift op onze burelen belandde en die een bekende jager van de KNJV recent kreeg van een jager die klaagde over jacht bij de Vinkeveense plassen. Daar blijken jagers de regels niet zo nauw te nemen. Ik citeer (en corrigeer de taalfouten dus niet):

'De heer O. zit met zijn (jachtmakers) precies rondom mij heen, dit houd in als er zich wild presenteert wordt het al van verre beschoten... De bovenstaande praktijken houden in dat er geen dag rust meer is voor het waterwild, maar dat zal hem een zorg zijn, want het bedrijf moet draaien en het levert toch 75 DM. op (per persoon per dag). Hij drijft ook regelmatig gebieden uit (die niet van hem zijn) per Boot/en om maar wat eenden op de vleugels te krijgen... Ook wordt er geschoten op wild wat heel niet bejaagbaar is b.v. futen, nijlganzen, bergeenden enz., dus eigenlijk op alles wat beweegt'. De jager eindigt met de opmerking:

'Wat ik precies met deze brief denk te bereiken weet ik zelf niet zo goed zie het maar als een wanhoopsdaad, maar mischien heeft U de middelen/kennis om hier wel wat aan te doen. Als dergelijke jacht die stink (...) naar commercie doorgaat hang ik mijn geweer in de wilgen'.

Dit is volgens de jager nog maar een 'kleine opsomming van de praktijken'. Wat de rest inhoudt, daar kunnen we alleen naar raden. Ook dit geval toont aan wat er zich werkelijk afspeelt in de jagerspraktijk, en dat wettelijke voorschriften nog zo mooi kunnen zijn, maar dat een goede controle ervan noodzakelijk is. 'Excessen' (buitensporigheden) lijkt niet het goede woord voor de boven omschreven gebeurtenissen. Daarvoor komen ze teveel voor.

Aktie van Stichting Duinbehoud PLEZIERJACHT IN DUINEN EINDELIJK AANGEPAKT?

We schrijven de tweede week van april en lezen wat krantenkoppen: 'Terreur van jagers in duingebied', 'Duinbehoud stelt jachtpraktijk aan de kaak', 'Jagersvrienden Koninklijk Huis in opspraak'. Ze liegen er niet om. De hoeveelheid artikelen evenmin, op grote schaal wordt er door de pers aandacht besteed aan de actie van Stichting Duinbehoud om de zogenaamde Koninklijk Huis-jagers uit de Zuid-hollandse duinen te krijgen.

Binnen Duinbehoud wordt de zaak sindsdien met Argusogen gevolgd; zou het nu eindelijk lukken de jagers uit de duinen te krijgen? Al jaren wordt actie ondernomen, maar nu, na een plotsklapse aandacht van de pers, een zwartboek over de jagerspraktijken en vragen in de Tweede Kamer lijkt het einde van de plezierjacht in Meijndel, Berkheide en de Coepelduinen in zicht gekomen.

Foto Pieter Eibers

Marcel Taal

Het is allemaal nogal verrassend begonnen toen het vorige nummer van het tijdschrift DUIN feestelijk gepresenteerd werd in het provinciehuis van Zuid-Holland. Een foto van een vos, met het onderschrift dat er nog veel op deze dieren gejaagd wordt (op een wijze, die meer te maken heeft met geprivilegeerde vrijetijdsbesteding dan met natuurbeheer), trok de aandacht van een journalist. Gelukkig wilde deze journalist wél luisteren naar het verhaal dat Duinbehoud al zo vaak had afgedraaid over de misstanden die reeds jaren te zien zijn. De volgende dag stond het resultaat op de

voorzijde van het Algemeen Dagblad: een bericht over de jachtpraktijken in naam van het Koninklijk Huis. Journalisten begonnen de deur van Stichting Duinbehoud plat te lopen. Het was de aanzet tot een grote actie om een einde te maken aan de jagerspraktijken in de duinen. In eerste instantie werd een persconferentie gehouden. Daarna volgde de 'Nota over de plezierjacht in de Zuidhollandse duinen namens het Koninklijk Huis'. Deze nota (of zwartboek, zoals het in de wandelgangen wel wordt genoemd) is aangeboden aan onder andere de koningin, de Minister-President en de Tweede Kamer. Via daarop gebaseerde vragen in de Tweede Kamer is nu duidelijk geworden dat er daadwerkelijke veranderingen te verwachten zijn.

Klachten

De nota maakt, door een opsomming van klachten en meldingen van regelmatige bezoekers van het duingebied uit de afgelopen jaren, duidelijk hoe ernstig de situatie in de duinen van Zuid-Holland is. Pas wanneer alle klachten bij elkaar gezet zijn, wordt duidelijk hoe de jagers bezig zijn in het natuurgebied en welke schade ze aanrichten.

Sommige jagers maken er dan ook wel een potje van; in het enthousiasme van de 'jachtsport' wordt bij twijfel te vaak geschoten. Jammerlijk is het te constateren dat door deze houding en de slechte soortenkennis onbedoeld ook zeldzame vogels worden neergeschoten. Een verhaal met droevige ondertoon is de jager die een grutto schoot en zich enigszins peinzend over de vogel boog, daarbij constaterend dat het in ieder geval geen eend en geen snip was..., maar wat dan wel...?

Toen alle afschotmeldingen op een rijtje werden gezet, kwam een schrikbarende lijst met 23 diersoorten tevoorschijn, waarvan 19 vogels. Naast de beschermde buizerd stonden er op die lijst maar liefst negen van de elf vogelsoorten die op de aktielijst van de Vogelbescherming staan (Wintertaling, Patrijs, Pijlstaart, Tafeleend, Kuifeend, Slobeend, Krakeend, Houtsnip en Watersnip).

Vossen

De drijfjachten op vossen die elke winter nog steeds worden gehouden, zijn helemaal onbegrijpelijk. Soms schijnen de dieren zelfs vanuit beschermde gebieden naar het jachtgebied te worden opgejaagd. Het hele natuurgebied wordt zo natuurlijk enorm verstoord.

Als je als wandelaar voor je rust de duinen in getrokken bent, is een norse jager die je wegjaagt omdat 'het hier toch veel te gevaarlijk is voor je' een frustrerende ervaring. Een drijfjacht met acht tot soms vijftientig jagers met drijvers en honden is echter een aanblik die je je leven lang niet meer vergeet.

Het gevoel van onrecht dat door je heen gaat bij het aanhoren van de ongelijke strijd die de dieren met de jagers moeten aanbinden, is niet minder wanneer je over de konijnenjacht hoort. Veel duinbezoekers hebben het vreemde genoegen al mogen beleven om bij een konijnehol iemand met een geweer te zien staan, wachtend tot het dier verschijnt. De kans bestaat, dat er dan net een fret in het konijnehol is gebracht om de dieren naar buiten te jagen. Daar wacht ze een wisse dood.

Er worden ook nog steeds lichtbakken gebruikt om 's nachts te jagen; de dieren worden aangetrokken door het licht, verblind en vormen zo een makkelijk slachtoffer. Een jager die mazzel heeft kan ook wel eens een vos aantreffen bij de lichtbakken... 'toch een leuke bijvangst'.

Lood

Het lood dat in de bodem en het water komt, is een ander probleem. Hierover is de laatste tijd wat onderzoek gedaan. Uit dat onderzoek (Centraal Diergeneeskundig Instituut Lelystad, 1988 en de Universiteit

van Groningen, 1989) kwam vooral naar voren dat de milieubelasting door de hagel die het doel mist, tot nu toe flink onderschat is.

Als we voor het betreffende duingebied dan een grove berekening maken, komen we voor een oppervlakte van 2500 ha uit op zo'n 600 kilo lood of 8 miljoen loodkorrels. Dit is fors meer dan het landelijk gemiddelde. Voor heel Nederland wordt de milieubelasting door loden hagel op 400 tot 650 ton wordt geschat (ter vergelijking: dit is 270 tot 400 kilo voor een oppervlak van 2500 ha). Dit landelijke cijfer is al schrikbarend hoog; het is namelijk ongeveer gelijk aan de helft van de hoeveelheid lood die jaarlijks (weliswaar op andere wijze en daardoor nog schadelijker) vrijkomt via de benzine.

De loodkorrels hebben helaas nog een heel direkt schadelijk effect: veel vogels die op zoek zijn naar steentjes ten behoeve van de spijsvertering, zien de loodkorrels voor steentjes aan en slikken ze in. Het gevolg is dat juist het zachte lood in de maag wordt vermalen en in de stofwisseling terecht komt. Dit kan loodvergiftiging tot gevolg hebben bij de vogels, maar ook bij de predatoren. Voor een kleine vogel kan een enkele loodkorrel al schadelijke gevolgen hebben. Uit onderzoek bleek dat bij een grote vogel als een gans twaalf korrels dodelijk konden zijn: 'mis geschoten en toch raak', om het in jagerstermen uit te drukken.

Beheersjacht ?

De slachtoffers van de jagers zijn vooral vossen en konijnen. Er wordt van jagerszijde getracht dit te rechtvaardigen door te stellen dat dit nodig is om de natuur te beheren; de populaties zouden anders 'de pan uitrijzen', de dieren zouden te veel schade gaan aanrichten.

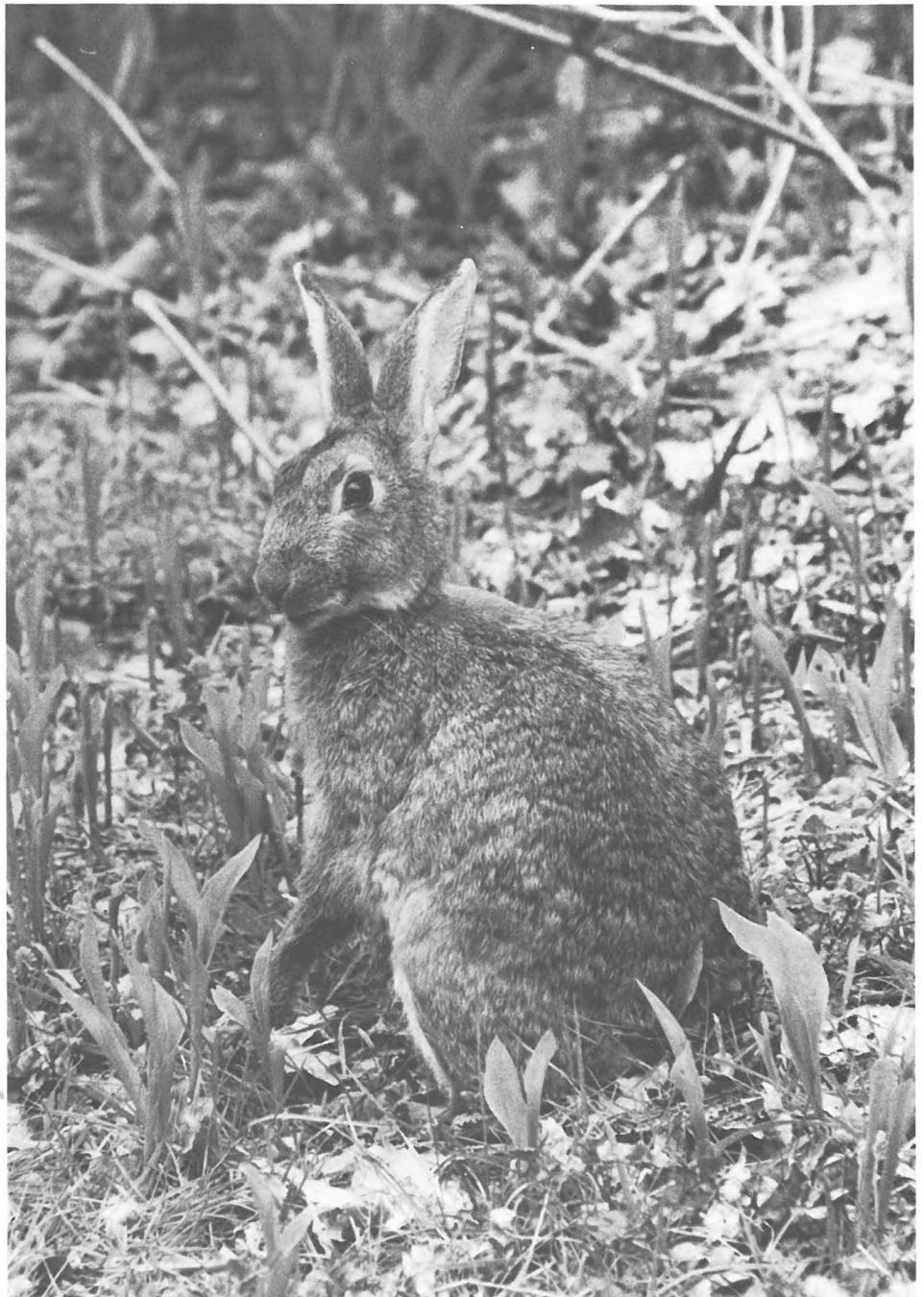
Vreemd, want vanuit beheersoogpunt wordt er dan wel verkeerd gejaagd. De vos is een predator van het konijn, zo'n 90% van zijn voedselgewicht wordt gevormd door konijnen. Het ligt dus juist voor de hand deze handige mede-jager te sparen tijdens de jacht.

Vreemd ook dat er zo hard achter konijnen aan gejaagd moet worden terwijl beheerders van duinterreinen klagen over vergrassing en verruiging van het duingebied en erover denken om het dan maar door koeien te laten begrazen....

Vreemd ook dat konijnen veel meer bejaagd worden in de periode voor kerst, terwijl het voor het beheer beter zou zijn rond februari te jagen.

Vreemd toch dat er, als er door vossen schade aan de pluimveestapel wordt aangericht, gereageerd wordt met een pleidooi voor meer jacht, terwijl uit onderzoek naar vossenpopulaties blijkt dat de grootte ervan zich zonder jacht ook stabiliseert. Het zou toch logischer zijn om te pleiten voor betere kipphokken.

Waarom de dingen gaan zoals ze hier gaan, kan maar niet duidelijk gemaakt worden. De enige conclusie die hieraan verbonden kan worden, is dat het om plezierjacht gaat, met als enige doel een rijke oogst en het tegemoetkomen aan het genot van de

Jagers schieten de konijnen van de Zuidhollandse duinen af, terwijl de beheerders klagen over vergrassing. Foto Mike Weston

jager.

Het is duidelijk dat we hiervoor onze natuurgebieden niet in stand houden, de jachtpraktijk verstoort alleen maar de natuurbeleving van de duinbezoeker en ontnemt vele dieren hun overlevingskansen.

Jachtrecht

Wellicht is de lezer met stijgende verbazing tot hier gekomen. Waar halen die jagers het recht vandaan om zich zo in de duinen te gedragen?

Dit is niet alleen figuurlijk, maar ook letterlijk genomen, een goede vraag. Dat recht komt van de Koningin af, of beter, van de Koning zoals de wet dat zegt. Het is namelijk in het Financieel Statuut, een deel van de Grondwet, bepaald dat het 'genot van de jacht' in het Kroondomein wordt afgestaan aan de Koning. Het Kroondo-

mein, zoals dat in het Financieel Statuut bedoeld is, zijn de staatsgronden tussen Den Haag en Noordwijk waarop de bedoelde jacht plaatsvindt.

Daarom wordt er steeds gesproken van Koninklijk Huis-jagers als het over deze aktie gaat. Het is uiteraard niet zo dat de Koningin zelf gebruik maakt van dat jachtrecht. Sterker nog, ze weet waarschijnlijk nauwelijks wie en op welke manier van haar recht gebruik maakt. Nee, dit recht is op onduidelijke wijze terechtgekomen bij de jagers die er nu aktief zijn. Daarom wordt er zo vaak gesproken over 'vrienden van het Koninklijk Huis', terwijl het niet ter zake doet, of de jager daadwerkelijk bekend is met de vorstin.

Door de overname van het jachtrecht hebben de jagers op het Kroondomein een comfortabele positie verkregen. Elders in het land worden aan de jacht inmiddels

Recreanten zoeken juist stilte in de duinen. Foto M. Ohm

strikte voorwaarden gesteld, met name in natuurgebieden. Hiervoor heeft het Ministerie van Landbouw een instructie opgesteld. Wanneer deze instructie op het gebied tussen Den Haag en Noordwijk zou worden toegepast zou daar wel eens uit kunnen volgen dat er helemaal niet gejaagd mag worden. De duinen vormen namelijk een gebied waarin de effecten van jachttuioefening de doelstelling (natuur) schaden.

Wanneer er wel gejaagd zou kunnen worden in de geest van die instructie, moet dat gecontroleerd gebeuren op basis van een op te stellen wildbeheersplan. Dit wildbeheersplan is er niet in de staatsgronden van Meijndel, Berkheide of de Coepelduinen.

Het is dus helaas zo dat de jagers in het algemeen de wet niet overtreden, maar dat de wet gewoonweg niet deugt. Deze wet

vraagt nu om een confrontatie met de normen en waarden van deze tijd.

Toekomst

Dit laatste gaat waarschijnlijk nu langzaam gebeuren. De fractie-voorzitster van de PPR, Ria Beckers, heeft via schriftelijke kamervragen Minister-President Lubbers en Minister Braks van Landbouw om opheldering gevraagd. Het antwoord van Minister Braks hierop is al bekend. De Stichting Duinbehoud is er redelijk tevreden over. Uit de antwoorden valt af te leiden dat de jacht meer op natuurbeheer afgestemd en beter gecontroleerd gaat worden. Hiervoor zal de Natuurbeschermingswet worden gebruikt, in het kader waarvan er ook een wildbeheersplan moet komen. Tevens zal Staatsbosbeheer ingeschakeld worden bij

de uitgifte van de jacht.

De Minister stelt wel dat alles binnen het Financiële Statuut zal geschieden. Dit betekent dat het recht van de Koningin wettelijk niet wordt aangetast en het privilege van de zogenaamde Kroonjagers blijft bestaan.

Daarom is het, ondanks de antwoorden van Minister Braks, het beste dat de Koningin zelf van de haar gegeven rechten op de jacht afziet en ze dit recht teruggeeft aan de staat.

De Stichting Duinbehoud heeft goede hoop dat in ieder geval de vossenjacht tot het verleden gaat behoren. Ook berichten die plotsklaps in de kranten verschenen over de schade die vossen aanrichten in de Wassenaarse kippenfarms, kunnen daaraan niets veranderen. Een uitgebreid veldonderzoek van Jaap Mulder dat door het PWN en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer (RIN) is gehouden naar vossen in het Noordhollands Duinreservaat, geeft hierover veel inzicht. In het NHD is de jacht verboden, maar de hoeveelheid vossen en de schade die ze aanrichten, blijft stabiel en beperkt. Het blijkt dat de vossenstand op de eerste plaats van de oppervlakte van het gebied (het aantal territoria) afhangt. Het afschieten van vossen kan dus nooit de oplossing zijn voor het schadeprobleem.

Daarbij dreigt de discussie over de al dan niet verschrikkelijke schade die de vos aanricht, de aandacht af te leiden van waar het werkelijk om gaat: er wordt in Meijndel, Berkheide en de Coepelduinen gejaagd om het plezier. Dit gebeurt maar zeer ten dele met beheer als doel.

Dáárom juist moet de situatie veranderen; zolang deze toestand voortduurt, heeft een kleine groep mensen de mogelijkheid om ongecontroleerd en ongestraft een ingreep te plegen ten nadele van de natuur. Dit kan in deze tijd waarin natuur schaars is en een kabinet valt over het milieuvraagstuk, echt niet meer.

Een kritische beschouwing van de argumentatie
van jagers

DE JAGER ALS WETHOUDER

'Er zijn tegenwoordig te veel mensen die zich niet realiseren dat leven steeds ten koste gaat van ander leven en dat dus al het leven in de natuur bestaat uit en in stand gehouden wordt door èèn grote keten van eten en gegeten worden, maar ook dat de mens de eindschakel is in die keten. Het is dan ook de mens die in de natuur ordenend moet optreden, die ervoor moet zorgen dat zoveel mogelijk diersoorten behouden blijven en dat de schakels in die keten zo goed mogelijk in evenwicht gehouden worden? Aldus besluit C.G.N. van Bussel een beschouwing over de noodzaak van de jacht, die is opgenomen in 'De Nederlandse Jager' (1).

Foto Bert BOS

Hugh P. Gallagher

Fundamentele wetten

De redactie schrijft er zuinig bij dat het om een persoonlijke visie gaat. Maar zij trekt er wel ruim twee pagina's voor uit, dus mag ik veronderstellen dat de gedachten van Van Bussel door bepaalde jagerskringen gedeeld worden. Dat blijkt ook inderdaad uit publicaties van anderen. Zo vinden we de opvatting dat leven ten koste gaat van ander leven terug bij R. van der Kooij, die in hetzelfde tijdschrift een beschouwing over 'Kind en Jacht' schreef. 'Als mensen kunnen we slechts bestaan door de dood van dieren, zo was het duizenden jaren geleden, zo is het nu en zo zal het over duizend jaar zijn (...)' (2). Jagers doden dieren, volgens Van der Kooij, dan ook niet uit plezier maar 'omdat het hoort bij de wortels van het bestaan'. Hij noemt jagen 'een wijze van leven, een manier van existentie, waarin fundamentele wetten van de natuur gevolgd en eerbiedigd worden' (2).

Er is dus kennelijk zo iets als een oerwet in de natuur die bepaalt dat leven en dood met elkaar verstrengeld zijn en die wet wordt door jagers gevolgd. Wanneer de jagers die natuurwet volgen, zijn zij verantwoord bezig.

Jager als predator

Meer dan dertig jaar geleden is deze gedachte ook al eens verwoord door de Canadese bioloog C.H.D. Clarke. In het tijdschrift 'Journal of wildlife management' schrijft hij: 'Jagen blijft wat het oorspronkelijk was, namelijk volkomen aangepast aan het fundamentele proces van de levende natuur, waarin leven en dood uit elkaar voortkomen' (3). Clarke stelt dat er zelfs een 'oude en harmonische relatie' is tussen mens en natuur en dat die relatie door de jacht in stand wordt gehouden (4). De relatie is gebaseerd op het feit dat het wild de prooi is voor de mens net zo goed als voor elke andere predator. Als jager heeft Clarke geen enkele moeite met Albert Schweitzers' oproep tot 'eerbied voor het leven', Mits deze oproep wordt uitgelegd als devies om de harmonie niet te verstoren. 'Alleen wanneer leven geïnterpreteerd wordt als het hechte netwerk van dieren, planten en grond, kan ik accepteren dat de dood die ik veroorzaak, goed is zolang de harmonie intact blijft' (5). Het doden van een dier is alleen verkeerd wanneer het afbreuk doet aan het functioneren van het geheel van levende wezens (6). de jagende mens is een predator en als zodanig speelt hij zijn rol in het fundamentele natuurproces. Als hij dat doet zonder de harmonie te verstoren, is er niets op hem aan te merken - zelfs niet door Albert Schweitzer. Aldus Clarke.

Eén met de natuur

Aanhangers van dit gedachtegoed benadrukken steevast, dat de mens één is met de natuur: 'iedere gedachte aan de mens als zou hij los staan van de rest van de levende

Ganzen (hier kolganzen) zijn favoriet onder het merkwaardige samenraapsel van soorten, waarop de jager natuurwetten toepast. Foto Jacques van der Neut

wereld, is een gevaarlijke waanvoorstelling', waarschuwt Clarke (7). Van der Kooij betitelt jagen als 'verbondenheid met de natuur' (2). En Van Bussel acht de mens 'een wezenlijk bestanddeel van de natuur¹ en noemt hem zelfs 'het instrument van de natuur' (1).

Die eenheid met de natuur is waarschijnlijk één van de aantrekkelijkste kanten van deze visie van de jacht. Wil eigenlijk niet iedere mens terug naar de natuur en in harmonie leven met dieren en planten? Is het milieubedrijf eigenlijk niet veroorzaakt doordat de mens meende zonder de natuur te kunnen leven en zich erbuiten (en erboven) plaatste? wat is dus beter dan de aansporing om weer terug te keren naar de wortels van ons bestaan en ons te onderwerpen aan de wetten van de natuur!

Om te kunnen beoordelen of met dit op het eerste gezicht aansprekende idee ook het gedrag van de jager wordt gerechtvaardigd is het nodig de redenering die eraan ten grondslag ligt, kritisch te bezien. Want zoals gebruikelijk bij argumentaties voor de jacht-sport, wordt ook hier de redenering als zodanig niet vermeld- althans niet in de teksten waaruit ik hier citeer. Ik zal haar daarom boven tafel moeten halen alvorens haar te kunnen analyseren.

De keten van leven en dood

Twee elementen keren telkens terug in de teksten van Van Bussel, Van der Kooij en Clarke. Het eerste element is de gedachte van de fundamentele wet, de keten van eten

en gegeten worden, de verbinding van leven en dood. Het tweede element is het beeld van de prederende mens die zijn plaats in de natuurlijke harmonie moet innemen. Deze elementen kunnen dienen als de bouwstenen voor de premissen van de redenering die wij gaan onderzoeken. De eerste premisse handelt over het element van de fundamentele wet en zou kunnen luiden: er zijn fundamentele wetten in de natuur.

Ik schrijf met opzet 'zou...kunnen', want bij nader inzien is deze premisse niet geschikt om het jagen te rechtvaardigen. Een redenering die wil aantonen dat bepaald gedrag 'goed¹ is, zal in minstens één van haar premissen de zinsnede '...is goed' moeten bevatten. Anders lukt het gewoonweg niet de beoogde conclusie te trekken. Welnu, ik meen dat de eerste premisse zich inderdaad leent voor een formulering met '...is goed'. De auteurs op wier teksten ik mij baseer, zijn namelijk niet alleen van mening dat er bepaalde wetten in de natuur zijn, maar óók, dat die wetten geëerbiedigd moeten worden. Zij vinden die wetten dus goed. Van Bussel is hierin het duidelijkst. Hij schrijft met zoveel woorden dat de mens als eindschakel in de keten van leven en dood ervoor moet zorgen dat de overige schakels in de keten zo goed mogelijk in evenwicht worden gehouden (8). Vandaar dat ik de eerste premisse formuleer als 'het volgen van fundamentele wetten in de natuur is goed'.

De tweede premisse slaat op de jager die als predator deelneemt aan de keten van leven

en dood en luidt: de jacht volgt de fundamentele wetten in de natuur¹. Aldus geformuleerd, leiden de twee premissen onherroepelijk tot de conclusie dat jacht goed is:

Premisse 1: Het volgen van fundamentele wetten in de natuur is goed

Premisse 2: De jacht volgt de fundamentele wetten in de natuur

Conclusie: De jacht is goed.

Biologische argumentatie

Deze manier om jacht te rechtvaardigen noem ik de 'biologische argumentatie'. Weliswaar gebruiken Van Bussel, Van der Kooij en Clarke die benaming niet (eerstgenoemden zijn zelfs geen bioloog), maar ik meen dat de nadruk die in deze argumentatie gelegd wordt op natuurwetten en natuurlijke processen en de rol van de prederende mens daarbinnen, toch wel deze benaming billijkt. Overigens wil ik niet beweren dat de 'biologische argumentatie' een strikt wetenschappelijke bewijsvoering is. In de moderne biologie wordt niet snel gesproken van 'een wet van eten en gegeten worden' of van 'een wet van leven en dood'. Een dichter zou eerder zulke woorden gebruiken dan een bioloog.

Hoe het ook zij, de redenering als zodanig is, logisch beschouwd, geheel in orde. Jacht is goed, als het waar is dat (1) het volgen van fundamentele wetten in de natuur goed is en (2) de jacht die wetten volgt. Ons kritisch onderzoek naar de overtuigingskracht van de redenering concentreert zich dus nu op de vraag of deze twee beweringen ook inderdaad waar zijn.

Over de eerste premisse wil ik niet veel zeggen. Ik heb al opgemerkt dat ik het taalgebruik eerder literair dan wetenschappelijk vind, maar afgezien daarvan houd ik de premisse voor waar. Concurrentie om voedsel en levensruimte en strijd tussen predatoren en prooi zijn wijd verbreide verschijnselen in de natuur-zo men wil: fundamentele wetten, en ik geloof dat de mens er goed aan doet zich daarop te richten, wil hij tenminste het karakter van de natuur geen geweld aandoen.

De jager een roofdier?

Over de tweede premisse is daarentegen heel wat meer te doen. Daarin wordt beweerd dat de jacht een manier is om die fundamentele wetten te volgen. Voor een oppervlakkig toeschouwer lijkt dit wel waar. De jager gedraagt zich toch als predator van zijn jachtwild, en de dood die hij zaait, maakt hij toch goed door zijn jachtveld zodanig te verzorgen dat er weer nieuwe dieren bijkomen? Maar daartegenover kan men stellen dat natuurlijke predatoren hun prooi selecteren op het minder opgewassen zijn tegen de strijd om het bestaan. De jager doet dit niet. Het moderne jachtgeweer is zo snel en heeft zo'n groot bereik dat niet alleen de zieke en zwakke dieren ten prooi vallen, maar ook volkomen gezonde dieren. Soms selecteert de jager zelfs speciaal op dieren met een krachtige bouw (herten) of op dieren met een opvallend, dominant gedrag (bijvoorbeeld houtsnippen tijdens

Een natuurwet ten uitvoer gebracht? Foto Bert Bos

de balts (9)). Daarbij komt dat jagers (in de regel) alleen die dieren belagen waarop de jacht is geopend, en die vormen een door historische toevalligheden, menselijke smaak en voorkeuren tot stand gekomen samenraapsel. Zodoende worden watersnippen, wintertalingen, grauwe ganzen en meerkoeten wel door jagers 'gepredeerd', maar bokjes, zomertalingen, rietganzen en waterhoentjes niet. Enige ecologische lijn ontbreekt hierin.

De twintigste-eeuwse, Westerse jager is niet meer de oermens die jagend en verzameland (en naar het schijnt; vooral aasetend) in een symbiotisch verband leefde met dieren en planten. De twintigste-eeuwse, Westerse jager is een recreatiejager, die een paar keer per jachtseizoen gedurende enkele uren zijn jachtveld intrekt, goed gevoed, goed gekleed en goed bewapend, en dieren doodt die hij óf lekker vindt óf waarvan hij schade vreest óf wier beschieting hij als een weldadige sensatie ervaart. En die vervolgens weer naar huis gaat, met medeneming van de trofeeën, en met achterlating van de loden hagelkorrels en (niet zelden) van de lege patroonhulzen.

Als 'de fundamentele wetten in de natuur volgen' betekent: werkelijk opgaan in de natuur, letterlijk samenleven met de dieren en planten in een bepaald ecosysteem en aldus deel zijn van een ecosysteem, dan moet geconstateerd worden dat de mens die dat kan, in het Westen niet meer bestaat. Misschien zijn zulke natuurmensen hier en daar in Afrika nog te vinden, in Zuid-Amerika onder de Indianen in het oerwoud of bij de eskimo's, maar in onze streken is deze oermens in ieder geval al duizenden jaren geleden uitgestorven. En net zo min als het reëel is om naar de dinosaurus terug te verlangen, is het reëel om de prederende mens terug in de natuur te willen hebben.

Anachronisme

De moderne jager richt zich net zozeer naar

de wetten van de natuur als de moderne boer of de moderne wandelaar dat doet: namelijk: in het geheel niet. Wel proberen jagers, boeren en wandelaars (als het goede zijn!) rekening te houden met de draagkracht van het milieu en in te spelen op de mogelijkheden en onmogelijkheden van het betreffende ecosysteem. Maar 'rekening houden met' en 'inspelen op' veronderstellen overleg en berekening. Het zijn activiteiten die behoren bij de mens als cultureel wezen, niet bij de mens als biologisch organisme.

De jagende oermens bestaat niet meer in onze wereld. De huidige ecosystemen zijn niet meer op hem ingesteld. Hij hoort er niet meer in thuis. Er is geen enkele ecologische reden om deze oermens terug te willen hebben op de Hoge Veluwe, de Kennemerduinen of in de weilanden rond Leiden. Dientengevolge is de bewering 'de jacht volgt de fundamentele wetten der natuur' (als ermee bedoeld wordt de jacht zoals bedreven door de moderne, Westerse jager) een anachronisme, een beschrijving van een toestand die zich al vele eeuwen niet meer voordoet. De tweede premisse is onwaar en daarmee is ook de conclusie 'jacht is goed' onwaar.

Open deur

Er is slechts één interpretatie denkbaar, die de tweede premisse (en dan dus ook de conclusie) wel waar maakt. En dat is de interpretatie die de uitdrukking 'fundamentele wetten in de natuur' heel losjes opvat. Als met 'fundamentele wetten' niet méér bedoeld wordt dan dat in de natuur dieren geboren worden en dood gaan, en dat sommige dieren andere dieren opeten, ja, dan is het inderdaad waar dat de jager die wetten volgt. Maar zulke 'fundamentele wetten' zetten de deur wijd open naar stropers, eierrapers, windbuks- en katapultbezitters, iedereen die het in zijn hoofd haalt dieren te willen doodmaken. Het volgen van zulke

'fundamentele wetten' is niets anders dan het intrappen van die open deur.

Ik acht deze interpretatie geen goede bijdrage tot de discussie over de rechtvaardiging van de jacht. Hoewel ikzelf de woorden 'fundamentele wetten der natuur' niet snel zal bezigen omdat ik het taalgebruik nogal literair vind, meen ik dat, als wij de zinsnede gebruiken, wij er iets onder moeten verstaan dat body heeft. Onder 'fundamentele wetten der natuur' reken ik dan de natuurlijke regulatiemechanismen, zoals predatie, concurrentie, migratie, parasitisme, ziekte en reproductie. Deze regulatiemechanismen zijn diep gewortelde en overal in de natuur werkzame processen die de diverse organismen binnen ecosystemen laat samenleven. De fundamentele wetten volgen betekent voor mij: de natuurlijke mechanismen herstellen en hun werk laten doen. Jagers doen dat niet.

Helderheid

hieruit blijkt maar weer eens hoe belangrijk het voor een zuivere redenering is om heel goed te omschrijven wat men precies onder zijn woorden verstaat. In de teksten van Van Bussel, Van der Kooij en Clarke gebeurt dat niet. Het wordt maar zo'n beetje in het midden gelaten wat 'de fundamentele wetten der natuur' betekent. Die onduidelijkheid heeft een functie: zij trekt mensen over de streep die zich misschien niet accoord zouden hebben verklaard als meer helderheid zou zijn verschaft. Maar logica eist helder gedefinieerde begrippen, welgevormde zinnen, ware beweringen en geldige redeneringen. De 'biologische argumentatie' bevat onheldere begrippen en minstens één onware bewering. Steekhoudend is zij dus niet.

Literatuur

- (1). Bussel, C.G.N. van (1989): De natuur en de jacht. Nederlandse Jager 94(41):79-81.
- (2). Kooij, R.van der (1987): Kind en jacht. Nederlandse jager 92(26) :620-621.
- (3). 'Hunting remains, as it was in the beginning, completely assimilated to the basic processes of organic nature, in which death and life spring from each other'. uit: C.H.D.Clarke (1958): Autumn thoughts of a hunter'. Journal of Wildlife management 22(4) :420-427.
- (4). 'Hunting(...) is rooted in the maintenance by man of an old and harmonious relationship with nature, for wildlife is as truly his prey as it is that of any other predator', uit: C.H.D.Clarke (1958).
- (5). 'I can accept Ehrfurcht vor dem Leben only when life is interpreted as being the whole interwoven and interdependent association of plants, animals and soil, the death that I inflict is right if harmony is maintained'. uit: C.H.D.Clarke (1958).
- (6). 'The killing of an animal by another is harmful only if it is out of harmony with the functioning of the whole organic complex', uit: C.H.D.Clarke (1958).
- (7). 'Biologists, and most of all wildlife biologists, know that any thought of man that he is a part from the rest of the living world is a perilous delusion'. uit: C.H.D.Clarke (1958).
- (8). 'Het is dan ook de mens die in de natuur ordenend moet optreden, die ervoor moet zorgen dat zoveel mogelijk diersoorten behouden blijven en dat de schakels in die keten zo goed mogelijk in evenwicht gehouden worden', uit: Van Bussel (1989).
- (9). Dit laatste was tot nog slechts enkele jaren geleden toegestaan in België en vond vroeger ook in Nederland plaats.

REISKOSTENFORFAIT OF NATUUR?

Lodi Nauta

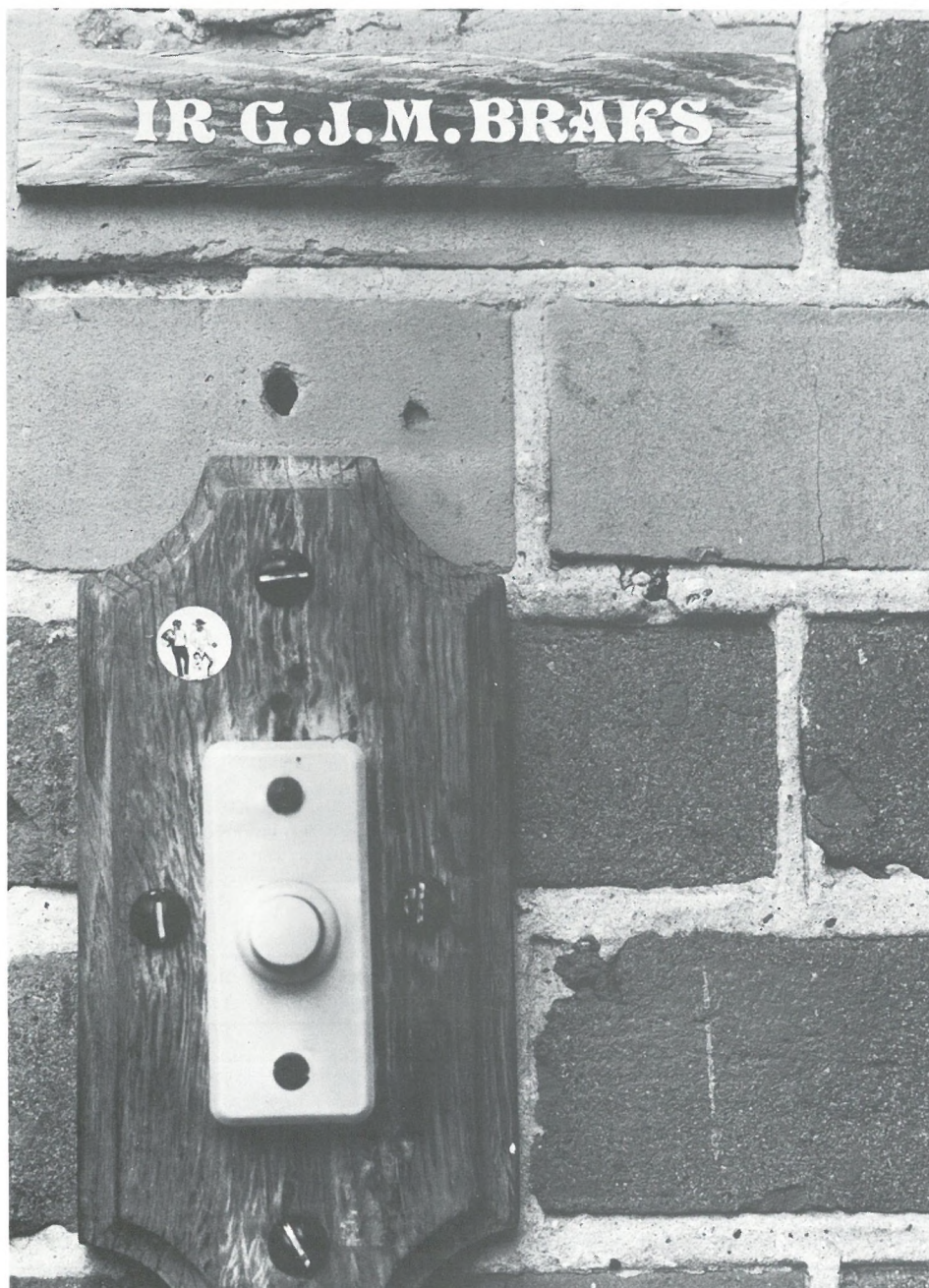

Foto Fred Hess

'Opsplitsing van het departement Landbouw en Visserij over bijvoorbeeld Economische Zaken en Milieubeheer, dat kan eenvoudig niet. Dan krijg je weer zo'n loopgravenpolitiek als toen natuurbescherming nog onder CRM viel. Voor iedereen zou dat slecht zijn en voor de boeren niet het minst 1 NRC Handelsblad, donderdag 18-5-'89. De woorden zijn van demissionair minister Braks en laten zien dat hij nog niet echt een bekeerling à la Smit-Kroes of Nijpels genoemd kan worden. Een bekeerling hoef je ook niet te zijn als je vindt dat 'we leven in een prachtig, wat natuurwaarden betreft nog zeer rijk en geschakeerd land'. Braks signaleert echter wel "dat het niet de goede kant uitgaat". Kennelijk wedijvert hij met Lubbers (troonrede) in understatements aangaande de natuur.

Geen understatements meer

De tijd van understatements zou nu echt afgelopen moeten zijn. In een recent rapport geeft de Stichting Natuur en Milieu met percentages de achteruitgang weer van de inheemse flora en fauna (2). Van pinksterbloem tot otter, van korstmossen tot muurhagedissen. Over alle linies valt een ontstellende achteruitgang te constateren. Veelal is het nog gebrekkig feitenmateriaal dat de oorzaak ervan is dat de achteruitgangpercentages niet ver boven de 50% komen. Recente studies op het gebied van milieu en natuur doen het ergste vermoeden. Ondanks het risico voor immuniteit voor dergelijke, onthutsende cijfers, is hier een tabel, die de achteruitgang in kaart brengt, uit het rapport overgenomen (zie tabel 1). Om de zoogdieren er uit te lichten: Alle drie de soorten zeezoogdieren gaan achteruit, 86% van de zeven marterachtigen, 84% van de 19 vleermuissoorten; voorts grote achteruitgang bij een aantal insekteneters (spitsmuizen, muizen). Bij de reptielen zijn alle (zeven) soorten bedreigd.

Duurzaamheid en kwaliteit

Een minimaal pakket aan de meest noodzakelijke maatregelen om de aftakeling van de Nederlandse natuur tegen te gaan doet het kabinet vallen. Misschien maakt dat niets uit voor de muurhagedis, ortolaan of steur. Vandaag of morgen zijn deze toch wel verdwenen. Voor veel andere soorten is het (hopelijk) nog niet te laat. D.Logemann van de Stichting Natuur en Milieu heeft in een ander, eveneens recent rapport uiteengezet wat er zou moeten gebeuren (3). Uitgangspunten van een goed natuurbeleid zijn duurzaamheid en kwaliteit. Duurzaamheid kan op verschillende manieren geïnterpreteerd worden. Een gebied beschermen en beheren zodat het over 100 jaar precies hetzelfde eruit ziet is duurzaam zoals de 'klassieke natuurvisie' dat ziet. Duurzaam is echter de laatste jaren steeds meer dynamisch geworden. Een op duurzaamheid gericht beleid laat de natuur zoveel mogelijk haar gang gaan: De in de natuur werkende ecologische processen moeten het werk doen. Aan voorwaarden als ruimte, aanpalende natuurgebieden, een goed en schoon milieu moet uiteraard voldaan zijn; hier ligt een belangrijke taak voor de mens. Een natuurbeleid moet zich vooral op leefgemeenschappen richten. Dat betekent niet dat soortspecifieke aandacht niet nodig is. Het een hoeft het ander niet uit te sluiten, of beter, moet het ander niet uitsluiten. Zo betekent het 'wetenschappelijk en ethisch verantwoord faunabeheer' dat de SKF nastreeft niets anders dan een combinatie van aandacht voor de leefgemeenschappen en voor het welzijn van ieder dier.

Ecologische structuur

Om een dergelijk beleid gestalte te geven zou men de volgende indeling kunnen maken: Allereerst de zogenaamde 'grote eenheden', bijvoorbeeld de Veluwe, de Waddenzee, het IJsselmeer, maar ook belangrijke weide- of bosgebieden. Dit zijn belangrijke, deels traditionele, kernen van bepaalde leefgemeenschappen van waaruit verbreiding van dieren mogelijk zou moeten zijn. Juist dit laatste is vaak onmogelijk: Wegen, spoorlijnen, kanalen, verstedelijkt gebied en dergelijke isoleren de gebieden en maken dieren het onmogelijk om zich elders te vestigen. Vandaar dat ten tweede goede verbindingswegen aanwezig moeten zijn tussen de verschillende eenheden. Deze twee categorieën vormen de ecologische hoofdstructuur. Daarnaast is een doordering van het landschap met droge en natte landschapselementen onontbeerlijk. In principe liggen deze buiten de eenheden; zij vormen verbindende schakels tussen kleinere natuurelementen en de eenheden. Ten slotte zullen hele karakteristieke stukjes natuurgebied of cultuur-historische monumenten (trilvenen, stuifzanden, een oude molen, een hessenweg en dergelijke) die eventueel buiten de ecologische structuur vallen aparte bescherming en onderhoud behoeven. Dit onderhoud zal vaak gericht zijn op behoud in de klassieke natuurvisie. In de ecologische hoofd- en nevenstructuur is, zoals gezegd, een dynamische aanpak wenselijk om te komen tot een zelf-regulerende, natuurlijke leefgemeenschap met grote grazers, predatoren, aaseters en dergelijke die zorgen voor een gedifferentieerde bodemopbouw, vegetatiestructuur, flora en fauna.

Het is duidelijk dat dit beleid extensieve veehouderij, sluiting van de (plezierjacht, instelling van fourageer- en rustgebieden (ganzen, smienten), een beter en groter ambtelijk apparaat en een meer op de natuur gerichte landinrichting propageert.

Vleermuizen hebben het moeilijk. Foto Pieter Eibers
Foto Brigitta Witte

Karakteristieke stukjes natuur vragen aparte bescherming. Foto Jan Verkade

Politieke wil

Een zeer voorlopige en globale schatting van het bedrag dat dit beleid zal kosten bedraagt 400 miljoen per jaar. Op den duur is echter de winst niet in geld uit te drukken: Een duurzame en kwalitatief hoogwaardige natuur waarin het goed leven is voor dier en mens. Als bedacht wordt dat er tot het jaar 2010 ruim 21 miljard gulden is begroot voor investeringen in de hoofdwegenstructuur (om over allerlei andere posten nog niet te spreken) dan moet deze acht miljard op te brengen zijn. Dit is een kwestie van politieke wil. Dat een kabinet al bij een eerste stap struikelt geeft weinig hoop voor de toekomst. Het is daarom des te noodzakelijker

dat individuele mensen en allerlei organisaties van zich laten horen en het klimaat scheppen waarin die wil er wel komt. Want natuur laat zich vatten in termen als reiskostenforfait, kosten/batenanalyses en spanningen binnen de coalitie.

Het is tijd voor een andere coalitie, een ander beleid, een andere wind. •

Literatuur

- (1). NRC Handelsblad, 18-5-1989.
- (2). Logemann, D.(1989a): De achteruitgang van de natuur in Nederland. Rapport Stichting Natuur en Milieu, Utrecht.
- (3). Logemann, D.(1989b): Een natuurbeleidgericht op duurzaamheid en kwaliteit. Rapport Stichting Natuur en Milieu, Utrecht.

Soort groep	aantal inheemse soorten (AIS)	forse achteruitgang bij ...% van AIS	meest recente referentieperiode
Hogere planten	ca 1450	34-54%	voor 1950
Korstmossen	665	40%	ca 1900
Blad- en levermossen	535	36%	ca 1900
Paddestoelen	ca 3400	52%	voor 1960
Zoogdieren	59	49%	ca 1900
(Broed)vogels	155	26%	1975
Amfibieën	15	67%	voor 1969
Reptielen	7	100%	voor 1969
(zoetwater)vissen	46	78%	voor 1940
Dagvlinders	71	62%	ca 1900
Sprinkhanen	39	49%	voor 1940
Insekten van stromend water	263	28%	voor 1970

Tabel 1. Samenvattende tabel van de achteruitgang van de Nederlandse natuur. Uit D. Logemann, 1989 (zie noot 2), p.3.

Marketing principes in de natuureducatie

NATUURBELEVING ALS NIEUW MERK TANDPASTA?

Henrik de Nie

De recreatiewaarde wordt verhoogd bij een beheer, waarbij grote grazers worden ingeschakeld. Foto Jan Verkade

Onlangs verscheen bij de Stichting Recreatie in den Haag een boekje met als titel 'Natuurgerichte recreatie'. Daarin wordt gepleit voor het uitbreiden en ontwikkelen van de mogelijkheden voor natuurbeleving in Nederland. Met boottochtjes naar een aalscholverkolonie, excursies door natuurterreinen en door het plaatsen van vogelkijkhutten doe je niet alleen de recreant een plezier, maar vergroot je ook het draagvlak van de natuurbescherming, zo luidt de boodschap van auteur Jan Verkade. Deze beveelt verder het gebruik van marketingtechnieken en doelgroepbenaderingen aan als middel om excursies, wandelroutes en natuur-weekendarrangementen aan de man te brengen. Maar dreigt dan niet het gevaar dat natuurgebieden worden platgelopen? Redenen genoeg voor een interview.

Jan Verkade: problemen oplosbaar maken door marketingaanpak. Foto Remco Daalder

Vogelkijkhutten kunnen mensen een intensieve natuurbeleving bezorgen. Foto Jan Verkade

Blik erwten

Een natuurgebied kun je dus aan de recreant verkopen alsof het een blik dop-erwten is? vraag ik aan Jan Verkade, werkzaam bij de stichting recreatie.

'Hier zit een kern van waarheid in. Wat werkwijze betreft zit daar geen verschil tussen. Alleen is uiteraard de uitwerking volslagen anders omdat je verschillende doelen hebt. Met mijn pleidooi voor een marketingaanpak heb ik alleen een hulpmiddel willen introduceren om met een gerichte inzet van middelen gewenste doelen te bereiken met bepaalde groepen recreanten. Die marketingsystematiek is ook bruikbaar als je praat over ecologische infrastructuur. Ook daar zul je met een gerichte inzet van maatregelen moeten zorgen dat een bepaald niveau van 'natuur' wordt gerealiseerd. De ecologische infrastructuur van een regenworm is immers totaal anders dan die van een das'.

Hoge hekken en ME'ers

Hij verwijt natuurbeschermers dat ze al gauw een zeer lage dunk van recreanten hebben, en ze snel verantwoordelijk stellen voor het verlies van natuurwaarden. Hij vertelt dat, nog niet zo lang geleden, de vereniging van vrienden van de Veluwe beweerde dat de achteruitgang in de flora voor 50 procent door recreatie werd veroorzaakt, terwijl de daling in de grondwaterspiegel de voornaamste oorzaak was. Daarom vraagt hij zich af of natuurbeschermers zelf wel kritisch over hun 'product' en hun doelstellingen nadenken. Dat zou hard nodig zijn. *'Naarmate ze dat creatiever doen, zal men tal van mogelijkheden ontdekken om natuurbeleving mogelijk te maken. Nu is de situatie nog teveel: van acht uur 's morgens tot acht uur 's avonds en niet buiten de paden'.*

'Maar je wilt toch niet dat iedereen maar zijn gang gaat? Ik erger me nu al wezenloos

aan al die verschrikkelijke rothonden die overal los door het bos lopen, zonder dat er iemand is die er iets van durft te zeggen, terwijl het wel verboden is.'

'Juist zo'n probleem kan oplosbaar gemaakt worden door te gaan denken in termen van marketing. Wie doen zulke dingen? Zijn er verschillende groepen hondenbezitters te onderscheiden? Wat is de oorzaak? Zijn verschillende groepen niet aanspreekbaar op de gevolgen van wat ze doen? Als je daar op die manier niet over denkt kan je alleen nog maar paardemiddelen bedenken: een metershoog hek of een peleton ME'ers. Misschien moet je iets aan je 'product' gaan doen, bijvoorbeeld de parkeerplaatsen voor auto's verleggen.'

Vleermuizen

'Sleutelen aan je product, schuilt daarin ook niet een groot gevaar? Moet de natuur voor

de recreant 'op smaak' gebracht worden?'

Verkade wijst dit nadrukkelijk van de hand. *'In eerste instantie zullen natuurbeschermers en terreinbeheerders zelf hun doelstellingen moeten formuleren, en dat moeten ze ook blijven doen! Het gaat erom dat verbodsbepalingen niet het enige middel zijn dat er bestaat om iets te behouden'*. Hij pleit ervoor dat men vaker probeert aan te sluiten bij een 'stukje' werkelijke natuurbeleving van de recreant. *'Als je vindt dat er iets verstoord kan worden, leg dan uit wat er verstoord kan worden en waarom. Plak er als het kan toch nog een stuk natuurbeleving aan vast. Natuurlijk kan je geen meutes recreanten met zaklantaarns door de kraamkamers van vleermuizen laten banjeren. Maar waarom geen excursies in de schemering voor kleine groepen, bij de uitgang van een kolonie? Dank zij de bat-detector is het mogelijk om deze dieren voor recreanten nog hoorbaar te maken ook. Bezoekerscentra zouden aan dit soort zaken veel meer aandacht kunnen geven'* Nu valt naar zijn smaak het accent nog te veel op kommer en kwel verhalen over het milieu. *'Men gaat er dan aan voorbij dat recreanten voor hun lol op stap zijn en niet gemotiveerd zijn om ellende verhalen te horen, wel om positieve ervaringen in de natuur op te doen. Zorg dan ook voor een positieve natuurbeleving!'*

Kaplaarzen en kijker

Dat klinkt heel mooi, maar de concurrentie met natuurfilms op bijvoorbeeld televisie is niet bij te houden. Watje mensen kunt laten zien is een uiterst slap aftreksel van wat ze thuis op de buis zien. Verkade ontkent dat niet, hij vindt wel dat in deze films te weinig de nadruk wordt gelegd op het geduld en de inspanning die nodig is om wat te zien. Aan de andere kant ontkent hij dat er aan alledaagse dieren geen spectaculaire dingen te beleven zijn. Hij vindt de verhalen van Nico de Haan (vogelbescherming) wat dat betreft een mooi voorbeeld. *'Een huismus die 53 jaar kan worden of een spreeuw die een brandende peuk van straat oppikt om er de insekten uit zijn nest mee uit te roken. Dat zijn schitterende anecdotes om de mensen er attent op te maken'*. (Dat van die huismus lijkt me trouwens wat overdreven van De Haan).

Als geld niet beperkend is, zijn er natuurlijk veel meer dingen mogelijk om mensen een intensieve natuurbeleving te bezorgen. Goed gesitueerde vogelobservatiehutten, loopbruggen en knuppelpaadjes door wetlands en vaarexcursies. In de Biesbos heeft men nu een goed doordacht programma. Men onderscheidt diverse groepen, in marketing termen heet dat 'marktsegmentatie'. Deze groepen worden ieder op hun eigen gewenste niveau van voorzieningen 'bediend'. Daarnaast blijkt steeds vaker dat men ook bereid is iets te betalen als er werkelijk wat te beleven valt. Ook is het mogelijk om groepen voor de natuur te winnen waarvan men het bijvoorbeeld niet zou verwachten. Verschijnt men met het verkeerde schoeisel en zonder verrekijker in een nat vogelgebied? Geen nood, zorg dat er kaplaarzen en prismakijkers te huur zijn.

Jacht

Over de jacht heeft Verkade een duidelijke mening. *'Door de jacht kunnen dieren zo schuw worden dat ze door niemand worden gezien. Onzichtbare dieren zijn voor op de natuur gerichte recreatie van geen enkel belang. Daarom is onze stichting tegen jacht in gebieden die een recreatiebestemming hebben.'*

Dat is natuurlijk prachtig, maar dreigt dan ook niet het omgekeerde? Jagers of wildbeheerseenheden die volgens dezelfde marketingprincipes gaan zeggen: bij ons valt tenminste wat te zien, wij 'hebben' Wilde Zwijnen, Fazanten en Rode Patrijzen in de aanbieding. En ook de sportvissers in Nederland verlangen een 'beter product' en willen Amerikaanse zalmsoorten in de Grevelingen laten zwemmen.

'Ook hier geldt dat marketing op zich, niets zegt over de inhoud van de doelstellingen die je formuleert. Dat blijft de taak van de natuurbeschermers zelf. Persoonlijk zou ik er geen moeite mee hebben als er in de buurt van stedelijke agglomeraties meer gebieden waren waar de mensen wat meer dieren 'in het wild' kunnen zien, ook al is de dichtheid dan te hoog. De consequentie is dat je wel lagere eisen moet stellen aan de kwaliteit van de flora, maar ik zou het best leuk vinden om zoiets als edelherten te zien in het Amsterdamse Bos.'

Misser van de eerste orde

'Wat betreft marketing vind ik de herintroductie van de Bever een misser van de eerste orde. Waarom niet wat meer opportunistisch gebruik gemaakt van zo'n aaibaar dier als middel om wat meer aan natuurgerichte recreatie te doen?'

Maar het is een verschrikkelijk storingsgevoelig dier. *'Okay, maar dit is ook niks. Eerst wel veel publiciteit en daarna opeens heel geheimzinnig doen. Laat de mensen er iets aan beleven. Bouw desnoods een beverdam na in de buurt van een bezoekerscentrum!'*

Dus de natuur als een soort Burger's Bush (een gigantisch grote tropische kas in Burger's Dierenpark)? *'In elk geval is dat een voorbeeld van goed nadenken over de percepties van het publiek en eigen doelstellingen. Daar is in ieder geval een stuk natuurbeleving gerealiseerd. 'Dus toch tegemoet komen aan allerlei trendy wensen van het publiek?' 'Dat hoeft helemaal niet. Op grond van je doelstellingen kun je beperkingen stellen. Een broedende ijsvogel is wellicht niet te combineren met kanoërs in het zelfde water. Toch heeft men in de Biesbos ervaren dat je kanoëxcursies in de vroege ochtend in natuurgebieden kunt organiseren voor hele bepaalde groepen kanoërs. Dan zorg je voor natuurbeleving, maar je blijft ook dicht bij je eigen natuurbeheersdoelstellingen zonder rigide verboden.'*

'Het is ook mogelijk om recreanten te betrekken bij natuurontwikkeling. Recente ervaringen met bosomvorming in het Spannderswoud (Hilversum) en het Vijfhoekpark (Zaandam) laten zien dat de recreatie waarde juist wordt verhoogd als men over gaat op een heel ander type beheer met bijvoorbeeld grote grazers. Nog een stap verder is het inschakelen van bijvoorbeeld sportvissers bij het 'monitoren' van de waterkwaliteit in grindgaten langs de Maas.'

Kortom, marketing van op natuurgerichte recreatie wil niet zeggen dat je je doelstellingen te grabbel gooit, maar dat je niet meer passief gaat zitten wachten wie er komt in je gebied. Je moet zelf doelstellingen formuleren, plannen maken en verschillende doelgroepen onderscheiden. Dat is noodzakelijk als je het maatschappelijke draagvlak voor natuurbehoud en -bescherming wilt vergroten. En dat laatste is te belangrijk om aan het toeval over te laten. •

Literatuur

- Verkade, J.C. (1989). Natuurgerichte recreatie. Een systematische benadering voor beleid en beheer. Stichting Recreatie, Den Haag.

Excursies kunnen een middel zijn om het natuurbewustzijn te vergroten. Foto Jacques van der Neut

Nogmaals over vossen, lepelaars en
Natuurmonumenten

TUINIEREN IN EEN BLOEMPOT?

Een discussie met terreinbeheerder Wim Klomp
over afschot als beheersmaatregel.

Foto Brigitta Witte

Twee affaires brachten hem in het nieuws en hij schopte het zelfs kortstondig tot kandidaat voor de Ioden kraai, de bijzondere onderscheiding van de SKF voor wanbeleid: beherend opzichter Wim Klomp, verantwoordelijk voor terreinen van Natuurmonumenten in de Kop van Noord-Holland zoals het Zwanenwater en de Putten. In 1987 besloot Natuurmonumenten vossen af te laten schieten, nadat die de lepelaarskolonie hadden geplunderd. Afgelopen winter haalde Klomp de krant doordat toestemming was gegeven tot afschot van een paar honderd meerkoeten in Putten, na klachten over landbouwschade van belerende boeren. Twee acties waar de SKF zacht gezegd niet gelukkig mee is. Niettemin zijn we ons bewust dat het hier om complexe beheersvragen gaat, waarbij niemand gediend is met simplistische antwoorden. Reden voor een openhartig gesprek. 'We zullen het wel niet eens worden', zei hij van te voren.

Wim Ruitenbeek

De persoon of de werknemer?

- *Spreek u als persoon of als vertegenwoordiger van Natuurmonumenten? U bent wel als persoon in het nieuws geweest.*

- Als werknemer van Natuurmonumenten doe ik natuurlijk niets anders dan een bestaand beleid uitvoeren. Daar kunnen we het allebei wel of niet mee eens zijn. Als je het er niet mee eens bent, is het merkwaardig dat men de persoon die het beleid uitvoert aanvalt, als partikulier, in de krant. Het zou toch beter zijn in zo'n geval naar een districtsbijeenkomst te stappen om langs die weg de vereniging aan te spreken.

Ik ben zelf ook niet denderend in mijn sas met zo'n zaak als die van de meerkoeten. Maar ik heb ook met de boeren te maken. Toch realiseer ik me dat die koeten overwinterde beesten zijn uit Oost-Europa en geen standvogels, en dat je dus ten aanzien van die beesten een zelfde soort verantwoordelijkheid hebt als ten aanzien van ganzen en smienten. Maar we hebben een jachtstandpunt dat luidt: we jagen niet, tenzij...

- *Tenzij wat?*

- Tenzij er meer dan normale schade is aan derden. Er zaten deze winter ongewoon veel koeten in de Putten en die hadden een pas ingezaaid grasland omgeploegd. Er was dus schade en de jager die verantwoordelijk is voor het voorkomen van landbouwschade, kon niets uitrusten op het land van de boer zelf, omdat de koeten bij zijn verschijning onmiddellijk in de jachtvrije Putten vluchtten. Daarom moesten we, gezien het bestaande beleid, die jachtvergunning afgeven.

'Die jachtwet deugt niet meer'

- *Als jullie dat nou niet gedaan hadden?*

- Dat is een hypothetische vraag.

- *Ja, maar wat had er kunnen gebeuren?*

- Daar heb ik niet over nagedacht. Dat is mijn taak ook niet. Ik heb te maken met een jachtstandpunt van Natuurmonumenten en dat voer ik uit. En Natuurmonumenten is niet de club om via burgerlijke ongehoorzaamheid andere ideeën te forceren. Waar het om gaat is dat je landelijk moet zeggen: die Jachtwet deugt niet meer.

- *Vindt u dat ook?*

- Zeker. De belangenafweging zoals die een halve eeuw geleden gemaakt is, met een sterk zwaartepunt bij de landbouw, is in deze tijd niet langer reëel. Natuurmonu-

menten probeert die via het overleg met Natuur, Milieu en Faunabeheer (het Ministerie van Landbouw) te bereiken. Maar dat overleg met NMF in Noord-Holland is, laat ik me tactisch uitdrukken, wat stroefjes.

- *Liep Natuurmonumenten het risico van schadeclaims?*
- Ja, zonder twijfel.
- *Om wat voor bedragen zou het hebben kunnen gaan?*
- Het gaat niet om het bedrag, maar om het principe.
- *Het is toch wel handig als principes betaalbaar zijn?*
- Ja, maar dat is de lijn niet. Die is dat we desnoods jagen in onze terreinen.
- *Je zou toch ook kunnen zeggen: desnoods betalen we?*
- Ja, maar dat moet dan het algemeen principe zijn. Het gaat niet alleen over 3000 of 5000 gulden in de Putten.
- *Moet een grondeigenaar, en dus jachthouder ook schade voorkomen op het terrein van zijn burens?*
- Ja, maar er zijn geen regels voor hoe ver weg buurmans grond mag liggen.
- *Ze kunnen je wel aansprakelijk stellen voor schade in Friesland.*
- Daar zijn inderdaad geen regels voor.

'Een psychologisch effect is ook een effect'

- *De wet gaat duidelijk uit van de gedachte dat afschot helpt als schadebestrijding. Vindt u dat ook?*
- Tuurlijk, het helpt altijd, tijdelijk en plaatselijk.
- *Dat is de vraag. Als een grasland is omgeploegd, kan het toch niet nog omgeploegder raken. Heeft deze maatregel iets verholpen?*
- Ja.
- *De vraag is natuurlijk voor hoelang, of het geen druppel op een gloeiende plaat is geweest?*
- Ja, maar ik heb aan de andere kant gewoon te maken met mijn werkgever en met mijn wettelijke verplichtingen die ik uit moet voeren.
- *Die koeten zitten er binnen de kortste keren toch weer als zo 'n gebied aantrekkelijk voor ze is? Dweilen met de kraan open.*
- Toch heeft elk ingrijpen tijdelijk en plaatselijk een bepaalde invloed, hoe dan ook. Verder is het effect van iedere maatregel plaatselijk en tijdelijk.
- *Binnen een paar weken zaten er weer volop koeten in de Putten.*
- Ik heb geen klachten meer gehoord, maar ik heb geen tijd gehad om de aantallen te controleren.
- *Is het effect misschien meer psychologisch voor de boeren, zodat ze alleen maar denken dat er iets aan gedaan wordt?*
- Ook psychologisch effect is een effect.
- *Het bestaat eruit dat de boer niet meer zeurt? Gaan jullie volgend jaar weer schieten?*

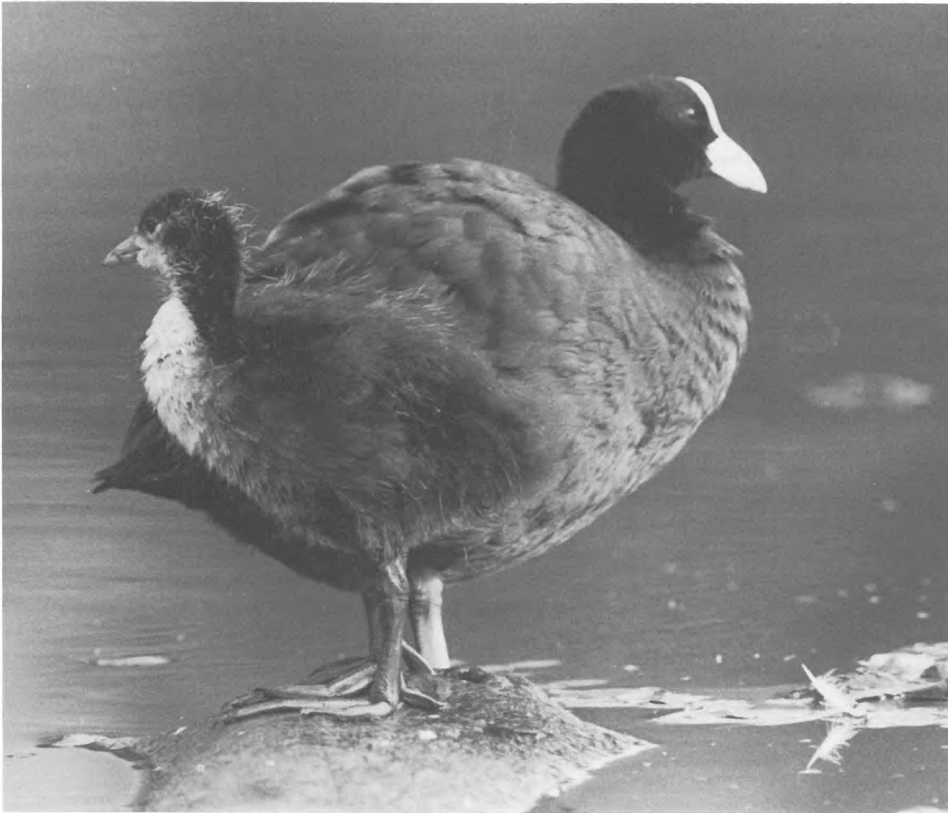
- Als zich weer dezelfde omstandigheden voordoen, wel. Tenzij het beleid verandert. En daar ben ik van harte voorstander van. Maar dat hangt af van het beleid van Natuurmonumenten en van het overleg met NMF.

Grondbroeders

- *Nu maar eens over de vossen en de lepelaars.*
- In 1976 verscheen de vos in het Zwanewater. Aanvankelijk hebben we deze nieuwkomer als een welkome verrijking van de fauna begroet, maar in 1987 plunderde een vos de lepelaarkolonie en besloot Natuurmonumenten toch tot afschot van de vossen over te gaan. In 1988 bleken de lepelaars verhuisd te zijn naar een plek die veiliger leek en waar ze dat jaar inderdaad probleemloos hebben gebroed. Onlangs (mei 1989) zijn ze echter ook op die plek weer door een vos verdreven. Maar het gaat niet alleen om de lepelaars. Alle grondbroeders zoals de verschillende eendesoorten en Kieviten hebben zwaar van de vossen te leiden, en zelfs de meeuwenkolonies zijn voor een deel verdwenen (kokmeeuwen) of worden ernstig bedreigd (storm-, zilver- en kleine mantelmeeuw).

- Dat weet niemand. We weten wel dat het heel moeilijk gaat.
- *Ik denk dat ik het wel weet. In gebieden waar de vos altijd te vuur en te zwaard is bestreden, is hij toch ook toegenomen. Uit alle onderzoek daarnaar blijkt ook, dat afschot alleen als effect heeft dat natuurlijke sterfte vervangen wordt door onnatuurlijke en dat opgevallen plaatsen onmiddellijk opgevuld worden door rondzwervende exemplaren, die anders wellicht bij gebrek aan een eigen territorium aan voedselgebrek zouden sterven. Jagers kunnen hun pretenties toch helemaal niet waar maken?*
- Ik ken alleen gebieden waar de vos met rust wordt gelaten.
- *Ja, in de duinstreek, maar ze komen uit het oosten van Nederland, waar ze altijd en nog steeds vervolgd zijn, en waar ze toch ook zijn toegenomen.*
- Ja, het probleem is dat ze net als meeuwen en kraai-achtigen als echte cultuurvolgers dankzij ons afval onevenredig zijn toegenomen. Dat neemt niet weg dat afschot tijdelijk en plaatselijk effect sorteert.
- *Jullie schieten nu al twee jaar en het heeft niet geholpen.*
- Twee jaar, maar niet fanatiek.
- *Het zou nog fanatieker moeten?*

De jacht op meerkoeten in de Putten zetten kwaad bloed. Foto Paul Ladewijck

- Niet fanatieker, maar er kan een veel grotere jachtinspanning geleverd worden. Er zijn nu \pm 40 mandagen aan besteed. Dat zouden er ook 400 of 4000 kunnen zijn.
- *Dat is toch niet reëel? Er zijn toch grenzen aan jullie mogelijkheden?*
- *Kan de achteruitgang van de eendesoorten niet veroorzaakt zijn door de ernstige verslechtering van de waterkwaliteit? Vorig jaar stierf alle vis door algenbloei.*
- Dat zou kunnen, maar meestal spelen meerdere factoren tegelijk een rol. Ik denk toch dat de vos de voornaamste oorzaak is.
- *Maar je weet het niet.*
- Dat is juist, ik kan het niet bewijzen.
- *Als die meeuwen in toom gehouden worden, zal daar toch niemand bezwaar tegen maken? Nu mogen ze geschoten worden, omdat de minister vindt dat er te veel zijn.*
- Daar ben ik het mee eens, maar ik voorspel je nu vast dat alle meeuwen uit alle vastelandsduinen van heel Nederland zullen verdwijnen en dat zou ik toch een verarming vinden.
- *Ik ook, maar dat soort berichten heb ik uit andere duingebieden waar al veel langer veel vossen zitten, niet gehoord.*

Twee standpunten, of drie?

- Je kan twee standpunten innemen. Je kan zeggen: de natuur moet zijn gang kunnen gaan en wij kijken toe. Je kan ook zeggen: de vos heeft in dit ecosysteem 700 jaar lang geen plaats gehad. Het systeem is er daarom niet op ingesteld en daarom moet je zo'n nieuw element proberen tegen te houden. Dat is een keuze die je principieel zou moeten maken.

- *Ik denk dat er ook nog wel tussenwegen zijn, maar als je wilt kiezen voor ingrijpen, moet je je toch ook af vragen of ingrijpen wel mogelijk is.*

Hobby?

- Maar er zijn natuurlijk mensen wiens hobby dat is.
- *U zou er plezierjagers bij willen halen?*
- Voor mijn part.
- *Die zullen dan ook wel een konijn, fazant of eend willen schieten. Anders komen ze niet.*
- Ik weet wel zeker van wel. We hebben de brief met aanbiedingen in het archief zitten. Ik weet dat ze er zijn, hoe lang ze het vol houden is vers twee.
- *Ik voorspel u dat plezierjagers in het terrein de natuur meer kwaad dan goed zullen doen.*
- Ik weet het niet.

Wat is natuur nog in dit land?

- Waar het me om gaat is dat natuur in ons land eigenlijk niet meer bestaat. In een bloempot van 575 ha moet ik tuinieren met mijn fauna. Natuur kan niet zonder beheer, dus waarom zou je ook niet in de fauna mogen ingrijpen, net zoals we dat in de flora doen, door bijvoorbeeld te maaien?
- *Okee, maar dat neemt niet weg dat je binnen de mogelijkheden kan besluiten de natuur toch zoveel mogelijk zijn gang te laten gaan, zeker als je ervan uit kunt gaan dat je maatregelen niet het gewenste effect zullen hebben en dat ze mogelijk allerlei ongewenste neveneffecten zullen hebben. De vos is er en krijg je er waarschijnlijk nooit meer uit.*
- Tsjja.

- *Er zullen dus ongetwijfeld verschuivingen plaats vinden binnen het ecosysteem en het systeem zal zich aanpassen tot een nieuw evenwicht is bereikt. Tot nog toe is uit geen enkel onderzoek gebleken dat de vos in staat is een andere soort te laten verdwijnen.*
- Ik vraag me af hoe objectief die onderzoeken zijn.
- *Dat is een ernstige beschuldiging aan het adres van wetenschappers.*
- Ja, dat is het.
- *Ik denk niet dat u dat waar kunt maken.*
- Nee, dat is waar, maar ik heb het gevoel dat dat soort onderzoek sterk werkt in een richting tegen de jacht.
- *Waarom zijn er uit het andere kamp dan geen onderzoeken die het tegendeel kunnen aantonen? Die zouden er dan toch ook moeten zijn?*
- Daarom aarzel ik ook. Ik kan het eigenlijk niet hard maken. Maar ik heb het gevoel dat de uitgangspunten niet altijd even objectief zijn.
- *Jagers hebben een belang, biologen niet, die hebben alleen een wetenschappelijke discipline die hun werk in principe controleerbaar maakt.*
- Dat is waar. Ik kan dit ook beter terugnemen.

Roofvogels lief, vossen stout?

- *Roofdieren hebben eeuwenlang een slecht imago gehad, ook bij natuurliefhebbers. Nu zijn we zover dat roofvogels geaccepteerd zijn, en dat op een enkele jachtopziener na, vrijwel iedereen ze als een verrijking van de natuur ziet. Waarom hebben rovende zoogdieren het nog steeds gedaan?*
- Bij mij niet.
- *Behalve de vos?*
- Nee, ik betwijfel alleen of het verstandig is geweest de vos in de duinen, in deze situatie, te accepteren.
- *Je zult wel moeten, want afschot helpt niet.*
- Ik weet het toch niet. Er lopen nu zulke vreselijke grote aantallen vossen rond in het hele duingebied. In de afgelopen jaren hebben we hier alleen al 50 à 60 vossen geschoten.
- *En toch zijn de lepelaars weer geplunderd. Weer een bewijs dat afschot niet helpt.*
- Misschien wel ja. Maar we moeten toch het uiterste proberen om de lepelaar te redden. We hebben geen tijd om te experimenteren.
- *Dat zou je ook aan de lepelaars over kunnen laten. In Zuid-Spanje broeden ze in bomen. Waarom zouden ze dat hier niet kunnen leren? Ze zouden ook uit kunnen wijken naar de Waddeneilanden waar geen vossen zijn, zoals ze in 1987 ook gedaan hebben.*
- Tot één of andere malloot ze daar invoert...

We werden het inderdaad niet eens. •

SKF op de bias voor kraaien

Lodi Nauta

Foto Jacques van der Neut

Foto Mike Weston

Jagers roepen op tot moord op levende wezens en in zoverre zijn ze te vergelijken met Ayatollah Khomeiny of parlementsvoorzitter Rafsanjani die opriepen tot moord op Westerlingen in het algemeen en Solman Rushdie in het bijzonder. Wellicht dat men kan menen dat een mensenleven meer waard is dan een kraaienleven. Feit is dat kraaien slimme vogels zijn, een hart, gevoel (voor humor) en verstand hebben. Voor mensen die van zwart houden zijn het bovendien mooie vogels. En hoewel sommigen menen dat ze enkel kunnen krassen behoren ze, weliswaar in de verte, tot de zangvogels. Met andere woorden: Het zijn fantastische vogels, overal te zien, overal te horen.

Dat laatste maakt hen verdacht. Bovendien heeft iedereen ze wel eens nestjes zien uithalen. Dan wordt het al minder. Als ze dan ook nog zo af en toe een graantje meepikken van 12,5% van Nederlands Nationaal Inkomen, namelijk het gedeelte dat op rekening komt van de agrarische sector, zijn ze geheel en al vogelvrij. Oproep tot moord. Afkondiging van een hetze. Weg met die zwarte troep.

Net zoals iedereen was ik als geciviliseerd Westers burger enorm boos op die Iraanse idioten. En net zoals iedereen boos zou behoren te zijn op die vermaledijde jagers ben ik boos. Al jaren lang. Toen echter de afdeling Meppel van de Koninklijke Nederlandse Jagersvereniging opriep om gezamenlijk zoveel mogelijk kraaien te gaan schieten op een paar vastgestelde dagen werd ik nóg bozer. Gelukkig waren velen dat met mij en de SKF spande een kort geding aan tegen de KNJV. Natuurlijk moest de SKF zo'n geding aanspannen: Ze voert de kraai in haar vignet en een dergelijke oproep tot moord is daarom net zozeer een aanslag op haar vignet, op alles waar zij voor staat: Een geciviliseerde mens in een natuurlijke natuur.

Op 7 april vond in Assen de juridische strijd plaats. De advocaat van de jagers complimenteerde de SKF dat zij nu geen vuisten gebruikten maar naar de rechter waren gestapt. Enfin, een dergelijke opmerking was begrijpelijk: deze advocaat had ik niet bij de verschillende akties gezien. Was dit wel het geval geweest dan zou hij hebben geweten dat niet alle jagers met juridische argumenten ten strijde trekken.

We hadden uiteraard onze argumenten en deden maar geen beroep meer op fatsoenlijke, humane, common-sense waarden die een overgrote meerderheid van de bevolking onderschrijft. De jagers hadden hun argumenten en, verrassend genoeg, ze hadden wat geleerd. Kraaien moesten gedood worden enkel ter voorkoming van landbouwschade. Over vermeende negatieve effecten op de zang- en weidevogelstand werd niet of nauwelijks gerept. Niet dat jagers de complete onzin daarvan inzien. Hun lijfblad staat er nog steeds vol van. Maar om voor de rechterlijke instantie op een vreselijke manier de oren gewassen te worden wilden ze voorkomen. Slimme jagers weten inmiddels waar de letters RIN voor staan en hebben wellicht van het SOVON gehoord. Enfin, u begrijpt wat ik bedoel.

Schade

De schade werd dus de steen des aanstoots. Schade aan 12,5% van ons Nationaal Inkomen. Jagers weten kennelijk niets van schade. Wie gaat er reeds in de winter een paar dagen in het voorjaar afspreken om overal kraaien te gaan bestrijden? Weten ze dan niet dat schade zeer lokaal, zeer tijdelijk, zeer

afhankelijk van de omstandigheden is? Zelfs de advocaat van de jagers leek even bevlogen door een vlaag van genuanceerdheid toen hij zei: 'Faunabeheer hangt af van de omstandigheden'. Of de jagers zijn zeer vooruitziend óf ze geloven in absolute waarheden als Alle Kraaien Zijn Overal En Ten Allen Tijde Schadelijk. Het tweede alternatief dus.

De SKF bracht naar voren dat de EEG Vogelrichtlijn geen ruimte biedt voor een dergelijk doodseskader. De Richtlijn beoogt de bescherming van vogels en kraaien vormen geen uitzondering. De AROB-rechter had al eerder bepaald dat de Richtlijn boven de nog steeds niet aangepaste nationale wetgeving gesteld moet worden (rotganzen, roeken). De jager-advocaat zei echter dat de Richtlijn geen dwingende maatregelen voorschrijft. Bovendien, de SKF kan de staat wel aanklagen omdat ze de wet nog niet heeft aangepast, maar niet een particuliere instantie als de KNJV. De rechter besliste een paar dagen later dat de SKF inderdaad bij het verkeerde adres was. De jagers stonden in hun recht om op basis van een slechte, onaangepaste wetgeving zich te vergrijpen aan ons Nationaal Bezit. De ecologische wetenschap en de normaal denkende burgers staan achter je, maar dat helpt allemaal niets. Zelfs de consulent van de provinciale afdeling van het Ministerie van Landbouw en Visserij staat achter je en onliggende jagersafdelingen keuren de aktie af. En toch: Sorry, verkeerd adres.

Maar waren we werkelijk aan het verkeerde adres? Nee, als pleitbezorgers van een natuur vol met krassende kraaien, bloeiende akkers, blijde boeren en verstandige genietters, of, wat op hetzelfde neerkomt, van een wetenschappelijk en ethisch verantwoord faunabeheer, hebben we weer laten zien dat onze doelen een gedingetje waard zijn. Evenals het symbool van de handen die een geweer breken, staat dit symbool voor ons verzet tegen verbaal en fysiek geweld; maar dan jegens dieren. In die zin was Assen 7 april 1989 een memorabele dag.

Een verheven slot, maar wie verbiedt mij te zeggen dat het strijden tegen bruto geweld jegens dieren geen verheven bezigheid is?

500.000 handtekeningen

De Dierenbescherming heeft in 1985 een wetsvoorstel gelanceerd met de titel 'een Wet voor het Welzijn van Dieren'. Omdat het wetsontwerp van minister Braks voor een 'Gezondheids- en Welzijnswet voor Dieren' zo slecht was en zo weinig rekening hield met de dieren, was een alternatief ontwerp namelijk noodzakelijk. Velen binnen en buiten de Tweede Kamer hebben reeds steun betuigd aan het voorstel van de Dierenbescherming. Deze mensen zien in dat het wetsvoorstel van Braks vreselijke praktijken blijft toestaan, pas controle achteraf wil doen plaatsvinden, dierenbeschermers naar het Strafrecht verwijst, kortom dieren blijft zien als gevoelloze, enkel economisch interessante objecten. Het voorstel van de Dierenbescherming heeft daarentegen als uitgangspunt dat dieren een eigen intrinsieke waarde hebben. Daarom pleit zij voor een preventief beleid waarin bijvoorbeeld van te voren huisvestingssystemen worden getoetst alvorens ze in gebruik worden genomen. Verder wil zij (tezamen met andere instanties) juridische bevoegdheid krijgen om het voor de dieren op te nemen. Het strafrecht is daarvoor in het geheel niet geschikt. Dierenbescherming wil dan ook de burgerlijke rechter kunnen aanspreken om als vertegenwoordiger van de dieren te kunnen optreden. Niet alleen moet de wet voor de dieren in de bio-industrie en dergelijke gelden, ook moet zij van toepassing zijn op dieren in de vrije natuur. Bovendien vinden ook de vissen hun plaats in dit wetsvoorstel; in dat van Braks vallen ze nog steeds buiten de wettelijke bepalingen.

op de zelfde lijn

Dat het wetsvoorstel van Dierenbescherming op een brede steun van de bevolking kan rekenen, bleek op 5 april jongstleden. Toen overhandigde Dierenbescherming meer dan een half miljoen handtekeningen (in een envelop van 3 bij 6 meter) aan Tweede Kamervoorzitter Dolman. Dit gebeurde op ludieke wijze. Zo hield de acteur Henk van Ulsem een pleitrede voor de wet met in het beklagdenbankje 'minister Braks'. De publieke belangstelling was groot.

Nu het kabinet echter gevallen is zal bespreking van Braks' dierenwet uitgesteld worden. Aan de ene kant is dat heel vervelend. Nog steeds zitten wij en bonval de dieren met een sterk verouderde en slechte wet. Aan de andere kant kan de val van het kabinet tot gevolg hebben dat Dierenbescherming meer tijd heeft om haar alternatief meer bekendheid te geven. Wellicht dat een nieuwe Tweede Kamer en hopelijk een nieuwe minister haar wetsontwerp wel serieus neemt en overgaat tot grondige bespreking ervan. Het slechte wetsvoorstel van de nu demissionaire minister kan dan rechtstreeks de prullemand in (daar waar meer wetsvoorstellen van hem hadden moeten belanden).

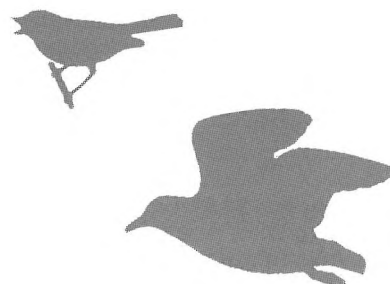
gigantische hoeveelheid soorten tot zijn beschikking.

Met deze wetenschap in mijn hoofd ben ik naar verdere gegevens op zoek gegaan. Via de redactie van 'Villmarksliv' ontving ik een jachtstatistiek uit 1986 (zie tabel 1). Deze was berekend uit de gegevens die 5300 jagers (3 % van het aantal jachtaktehouders) hadden opgegeven. Van de Noorse mannelijke bevolking jaagt 11 procent. Dat komt neer op zo'n 180.000 schieters.

De vraag was nu hoe het zat met de vogels die ook vrij zijn voor de jacht, maar in deze lijst niet worden genoemd. Het Noorse bureau voor de statistiek bleek daarover niet-gepubliceerde gegevens te hebben. Deze cijfers voldoen niet aan de, voor publicatie verplichte eis van een standaardafwijking boven de twintig. Toch zijn ze onthullend (tabel 2). Naast de twintigduizend auerhoenders en driekwart miljoen sneeuwhoenders ook nog eens tweeduizend wulpen en zwarte zeekoeten en elfduizend zaagbekken.

Toch ook nog een verheugende mededeling: sinds kort zijn de dikbekzeekoet, de zeekoet en de merel beschermd. Het is niet veel, maar een begin is er. Nu de rest nog.

Philip Friskorn

LN

KORT NIEUWS

VOGELJACHT IN NOORWEGEN

Vaak wordt in verband met de nietsontziende vogeljacht aldaar met de beschuldigende vinger naar Zuid-Europa gewezen. In het Noorden kan men er echter ook wat van. Dat werd mij duidelijk toen ik tijdens een vakantie in Noorwegen een lijst met bejaagbare vogels onder ogen kreeg. Koperwiek, zanglijster, steltlopers als kemphaan en groenpootruiter, papegaaiduiker, zeekoet, hazelhoen...in totaal 47 vogelsoorten. Op de openingstijden van de jacht op deze soorten bleken wel een aantal uitzonderingen te bestaan. Zo zijn in enkele provincies bepaalde soorten niet vrijgesteld voor de jacht. Maar toch heeft de Noorse plezierjager een

Gepubliceerde resultaten uit de Noorse jachtstatistiek:

Soort vogel	Aantal gevelde vogels per jachtseizoen		
	1983-84	1984-85	1985-86
Auerhoen	12000	20900	20300
Korhoen	30000	42600	45500
Sneeuwhoen	600000	678400	750100
Hazelhoen	11000	12600	13600
Duiven	100000	86500	96900
Houtsnip	6000	6500	9700
Watersnip	—	—	—
Wilde eend	60000	65500	57800
'Andere' eenden	40000	39700	48700
Meeuwen	54000	74600	61100
Aalscholvers	5400	13500	26400
Zeearend	16	8	27
Steenarend	5	9	11

Overzicht van de niet eerder gepubliceerde gegevens:

Soort vogel	Aantal gevelde vogels per jachtseizoen met voor het seizoen 1984-85 de standaard-afwijking.		
	standaard-afwijking	1985-86	1986-87
koperwiek en Kramsvogel	10	110245	81670
Grauwe gans	19	7014	5900
Rietgans en Kleine rietgans	53	336	132
Watersnip	14	4351	3615
Regenwulp en Wulp	26	3472	2720
Scholekster	38	752	?
Goudplevier	45	303	631
Kemphaan, Tureluur en Groenpootruiter	62	709	265 *)
Kievit	29	572	?
Wintertaling en Smient	12	15067	11770
Kuifeend, IJseend en Zwarte Zeeëend	18	16041	7697
Brilduiker	11	7923	8745
Grote zaagbek en Middelste zaagbek	11	9640	11838
Papegaaiduiker	49	270	962
Aalscholver en Kuifaalscholver	12	26363	26472
Zwarte zeekoet	38	743	2819

*) voor dit seizoen betreft dit alleen Kemphaan en Groenpootruiter

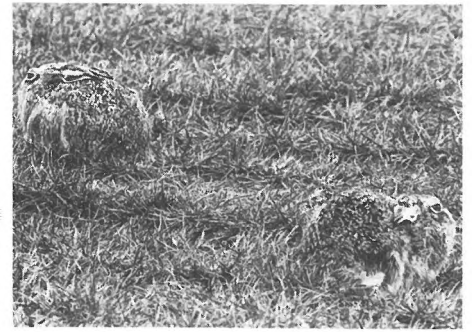
G. Philip Friskorn
Prins Mauritslaan 19
7316 EC Apeldoorn

Hazensterfte: Eerst kijken dan pas doen!

Betreft het geen biotoopvernietiging, bestrijdingsmiddelen of extreem intensief grondgebruik dan heeft de landbouw wel weer wat anders in petto. Nieuwe rassen van koolzaad blijken levensgevaarlijk voor reeën, hazen en wellicht andere dieren te zijn. Deze zogenaamde dubbelnulrassen hebben geen bittere stoffen zodat de eiwitrijke perskoek, die na de bereiding van de olie overblijft, heel geschikt is als veevoer. Het effect van deze niet bittere rassen in het veld is echter dat ze, wanneer ze gegeten worden, de spijsvertering geheel in de war

schoppen. Daarbij veroorzaakt de giftige stof nitriet bloedarmoede; de dieren sterven een afschuwelijke dood. Met name in Duitsland is reeds aanzienlijke sterfte van reeën en hazen geconstateerd. Het koolzaad-areal bedraagt daar zo'n 400.000 ha. In Nederland zijn er de laatste maanden ook veel meldingen van dode hazen binnengekomen. Hoewel het areaal hier beperkt blijft tot de zware Groningse klei en de nieuwe polders is er reden tot ongerustheid. De EEG wil straks namelijk alleen deze nieuwe rassen subsidiëren.

Het is duidelijk wat er moet gebeuren.

Vele gevaren bedreigen de haas. Foto Henk Harmsen

De produktie van en met deze nieuwe rassen moeten onmiddellijk stilgelegd worden. Eerst moet grondig onderzocht worden wat er precies misgaat in de dieren en hoe dat te voorkomen is. Het is toch te gek dat niet van te voren is onderzocht wat de effecten van de nieuwe rassen zijn op de wilde dieren, waarvan bekend is dat ze koolzaad als voedsel gebruiken? Het is wederom droevig te constateren dat de agrarische wereld veel, heel veel geld steekt in produktiebevorderende mechanismen, nieuwe rassen en dergelijke en niet in onderzoek naar middelen ter voorkoming van schade aan gewassen en aan leed in de dierenwereld.

LN

Oproep!

De redactie heeft voor de illustrering van artikelen in Argus foto's nodig. Dat zijn er nooit genoeg. Fotografen die hun foto's voor publicatie in Argus beschikbaar willen stellen zijn zeer welkom. Vooral opnamen die de menselijke aspecten van het faunabeheer tot uitdrukking brengen en misstanden signaleren. Als je interesse hebt, neem dan even contact op met de redactie (zie colofon, pagina twee).

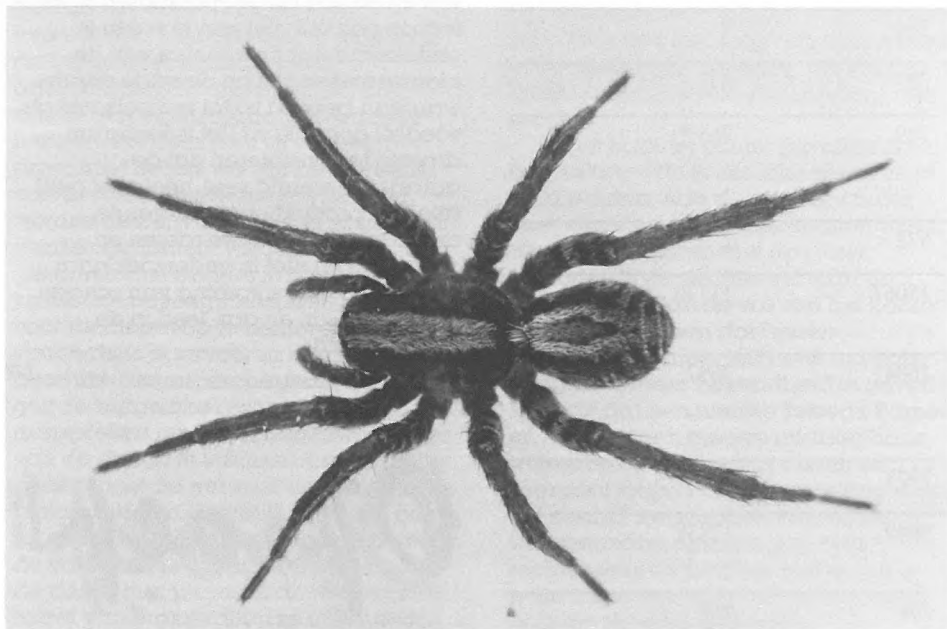

Geld voor soortbescherming

Uit een éénmalige pot voor natuurontwikkeling en soortbescherming is door minister Braks een bedrag van 620.000 gulden vrijgemaakt. Van dat geld zullen voor een aantal steeds zeldzamer wordende diersoorten maatregelen ter verbetering van het leefgebied worden genomen. Zo is 200.000 gulden beschikbaar gesteld voor een dassenproject in de uiterwaarden van de Maas in Noord-Brabant. Daar staan onder andere

dassentunnels en de aanleg van terpen op het programma. Verder wordt 150.000 gulden uitgetrokken voor de bescherming van onderaardse kalksteengroeven in Limburg. Hiervan zullen diverse vleermuissoorten kunnen profiteren. Verder zijn er nog drie soorten amfibieën in de prijzen gevallen: knoflookpad, vuursalamander en boomkikker. Voor deze dieren kunnen zo diverse (hoognodige) poelenplannen uitgevoerd worden.

Spinnen en insecten als biomonitoren

De wolfspin is een indicator voor licht bemest grasland. Foto Rijksinstituut voor Natuurbeheer

Ondanks veel politiek geroep over de noodzaak tot het nemen van milieubescherpende maatregelen, gebeurt er op dat terrein nog lang niet genoeg. Als er straks eindelijk iets gedaan gaat worden om bijvoorbeeld de uitstoot aan (verzurende en vermestende) stikstof te beperken, dan beschikken we nu voor wat de graslanden betreft over een nieuw biomonitoringssysteem. Zo'n monitoringssysteem is bedoeld om de veranderingen, die na het nemen van een maatregel eventueel in een levensgemeenschap optreden, op de voet te kunnen volgen. Een drietal onderzoekers van het RIN heeft nu een monitoringssysteem voor graslanden ontworpen, dat gebaseerd is op de aanwezigheid van vierenvestig spinnen- en insectensoorten. Volgens de onderzoekers zijn ongewervelde dieren geschikter voor monitoring dan plantensoorten. Insecten en spinnen hebben een korte levenscyclus en krijgen (heel) veel nakomelingen. Daardoor zullen veranderingen in het milieu van de levensgemeenschap sneller aan insecten en spinnen te meten zijn, dan aan planten. Het ontworpen systeem bestaat uit drie

groepen gemakkelijk herkenbare indicatoren die kenmerkend zijn voor respectievelijk zwaar bemest, licht bemest en onbemest grasland. Uit verschuivingen in deze drie groepen kan men vaststellen of een grasland stikstofrijker of stikstofarmer wordt. Het systeem is volgens het RIN toepasbaar in graslanden op zandgronden. Voor het uitvoeren van de monitoring is een handleiding beschikbaar, die naast de rapportage van het onderzoek, ook een determinatietabel voor de indicatorsoorten bevat. Deze handleiding (geschreven door de onderzoekers F.Maaskamp, H.Siepel en W.van Wingerden) is verkrijgbaar door overschrijving van f 13,50 op postgiro 5160648 van het RIN te Leersum onder vermelding van 'rapportnummer 89/3'.

RD

Al eerder is op deze plaats aandacht gevraagd voor een zeer verderfelijke vorm van jacht, ditmaal bij onze oosterburen. Duitse jagers trekken naar het wad van het Dollardgebied (aan de Duitse zijde) om ganzen, eenden en andere watervogels te schieten. Een

Regio Nieuws

Duitse waddenjagers 'staan er niet alleen voor'

onfrisse aangelegenheid, want de vogels worden dikwijls enkel aangeschoten en sterven een nare, langzame dood. Bovendien vindt die jacht ook plaats in het donker, zodat de kans op een direkt dodelijk schot zeer gering is. Vinden de vogels niet meteen de dood, dan is er nog de indirecte weg via de loodvergiftiging. Bij elk schot komen namelijk 300-400 loodkorreltjes vrij en aangezien er over een lengte van 25 km ongeveer 120 Duitse jagers actief zijn, vormt loodvergiftiging een grote dreiging voor de vogels.

Al enkele jaren voeren Duitse vogel- en natuurbeschermingsorganisaties in samenwerking met de SKF acties op het wad. Als het moet met vuurpijlen, toeters, schijnwerpers en andere licht- en geluidproducerende apparaten verstoren ze de jagers en verhinderen hen om te komen tot een schot. Leuk vinden die jagers dat niet. Als vergelding steken ze banden lek, sporen hun honden aan om fotografen en aktievoerders aan te vallen (zie o.a. Emders Zeitung 12-12-1988) en reageren nogal driftig. En dat terwijl ze voor slechts 50 Duitse marken per jaar op het wad mogen jagen.

Het is natuurlijk schandelijk dat ze van hun regering in zo'n belangrijk en uniek natuurgebied mogen jagen. Het gebied heeft weliswaar (sinds 1985) de status als 'National-park', maar in bepaalde daartoe aangewezen zones mag gejaagd worden. Afgezien van de loodemissie en de duizenden gedode en aangeschoten dieren is de verstoring in dit geval meer dan een nadelig neveneffect (als dit überhaupt ooit een neveneffect genoemd kan worden!). Tienduizenden ganzen, eenden en andere watervogels fourageren en rusten uit om te tanken voor heen- of terugreis. Verstoring heeft schadelijk verlies van kostbare energie tot gevolg.

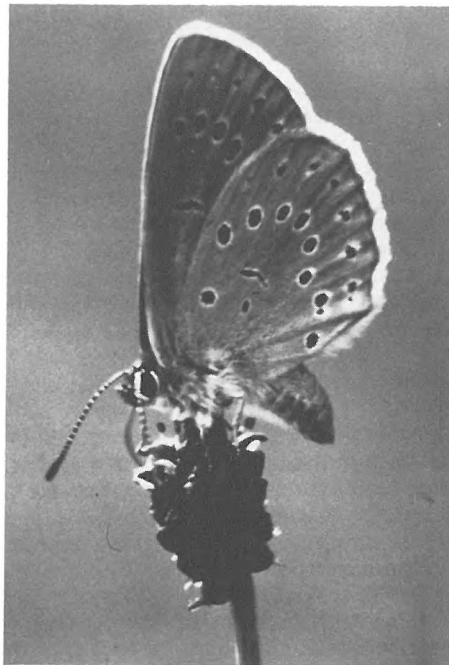
Het is te hopen dat dit alles eens door de Duitse deelstaatregering wordt beseft. Een legertje van 17.000 jagers in Sleeswijk-Holstein zal echter er alles aan doen om deze jacht te behouden. Ze zullen dan zo lang wel met toeters, lichten en spandoeken geconfronteerd worden. Laten we hopen dat de Duitse beleidsmensen verstandig zijn en handelen overeenkomstig de wens van de grote meerderheid van de bevolking: Stop die waddenjacht!

boek bespreking

Actie voor vlinders

In het kader van het Vlinderjaar hebben de Vlinderstichting en het Wereld Natuur Fonds het boek 'Actie voor vlinders' uitgegeven. Dit is een grondige bewerking (door Jan van der Made van de Vlinderstichting) van een oorspronkelijk Duitse uitgave. Na een inleiding, waarin allerlei algemene aspecten van het vlinderleven worden behandeld, komen in een aantal hoofdstukken het wel en wee van vlinders in allerlei verschillende biotopen (zoals graslanden, hoogvenen, de stad) aan de orde. Hierbij worden tussen neus en lippen door flink wat interessante cijfers en onderzoeksgegevens op de argeloze lezer losgelaten. Zoals: 'Bomen met zachte houtsoorten kunnen veel vlindersoorten herbergen. Zo leven er ongeveer negentig soorten op wilgen, ruim 35 soorten op espen en meer dan 120 soorten op berken'. En: 'Verder is het voor de sleedoornpage nodig dat er een grote boom als herkenbaar ontmoetingspunt binnen een afstand van 150-200 meter van de sleedoornstruiken aanwezig is'. Achter dergelijke simpel lijkende opmerkingen gaat veel onderzoek schuil, dat aldus door de bewerkster doeltreffend werd vertaald voor een groot publiek.

De inhoud van dit vlinderboek, dat overdadig met kleurenfoto's werd geïllustreerd, is in het algemeen dus zeker interessant. Daarom vind ik het jammer, dat op gebiedsinrichting ten behoeve van vlinders vaak niet erg diep wordt ingegaan. 'Door inrichtingsmaatregelen is het mogelijk de nadelige effecten van recreatie op de vlinderstand te verminderen', staat bijvoorbeeld in het hoofdstuk over de duinen. Ongetwijfeld waar, maar nergens staat welke inrichtingsmaatregelen dat dan zijn, hoe ze moeten worden toegepast en wat de haalbaarheid ervan is. Dan kan je zo'n losse opmerking net zo goed weglaten. Overigens geldt dit bezwaar niet voor het hele boek. In het hoofdstuk over heggen en houtwallen wordt weer wel uitgebreid ingegaan op het onderhoud van deze landschapselementen, en op de regelingen die daarbij van toepassing zijn. Een ander minpunt van dit boek is de storend-slordige redactie. De tijdsdruk om in de lente van het vlinderjaar te moeten verschijnen zal hier debet aan geweest zijn. Maar al met al valt dit vrij prijzige boekwerk toch aan te raden voor diegenen, die snel een goed inzicht in de oecologie van de Nederlandse dagvlinders willen krijgen. Mensen die in het veld bezig willen zijn

Pimpernelblauwtje-herinvoering wordt overvogen. Foto Vlinderstichting Wageningen

met praktische vlinderbescherming, kunnen zich daarnaast wenden tot de vlinderstichting, die diverse brochures uitgeeft.

RD

'Actie voor vlinders', 192 pagina's, bewerkt door Jan van der Made, is verkrijgbaar door het overmaken van f 60,- op postgirorekening 2464 ten name van WNF Zeist, onder vermelding van de titel.

Aalscholver onder vuur

Er zijn veel te veel aalscholvers in ons land. Althans, volgens sommige beroepsvissers. Foto Bert Bos

Wie zei er dat het slecht gaat met onze natuur? Het gaat nog véél te goed! Kijk maar eens naar de aalscholvers. Die eten alle zoetwatervis op, waardoor de beroepsvissers, die zelf overigens van de prins geen kwaad weten, niets meer kunnen vangen. Dat was de boodschap van een televisieuitzending van Van Gewest tot Gewest in mei van dit jaar. 'Wat maakt het voor de natuurliefhebbers nou uit of er 500 of 3000 van die beesten in een kolonie zitten?' vroeg één van de beroepsvissers zich af. Hij verlangde duidelijk terug naar de jaren zestig, toen voor het uitsterven van de aalscholver in ons land werd gevreesd. In de betreffende uitzending mocht een beheerder van

Natuurmonumenten gelukkig ook nog even het woord voeren. Hij maande tot voorzichtigheid met uitspraken over schadelijkheid, zei dat Natuurmonumenten niet van plan is iets tegen aalscholverkolonies in haar terreinen te ondernemen en dat bij het zoeken van oorzaken naar de achteruitgang van vangsten van vissers het hele waterbeheer betrokken moet worden. Verstandige woorden kwamen ook van de bioloog Veldkamp, die het woord voerde op de jaarvergadering van de Organisatie van Rand- en IJsselmeervissers. Hij stelde dat de aalscholver niet beschouwd kan worden als een bedreiging van de vissers. Het voedsel van de aalscholver bestaat namelijk vooral uit vissoorten, die voor de beroepsvisser niet van belang zijn. Door het wegvangen van brasems, die de bodem omwoelen en zodoende het water troebel maken, kunnen de aalscholvers de beroepsvissers zelfs van nut zijn, was nog een stelling van Veldkamp.

De beheerder en de bioloog vinden dus dat het zo'n vaart niet loopt. Maar vertel dat maar eens aan (bijvoorbeeld) de wethouder van Urk. In de bovenvermelde Van gewest tot gewest-uitzending vergeleek die de aalscholvers met coloradokevers. 'Als een boer die kevers in z'n aardappelveld heeft, zal hij er toch ook alles aan doen om ze te verdelgen. Dat is z'n goed recht!' Overigens nam de wethouder het de aalscholvers ook kwalijk dat ze zelfs op zondag doorvisten. Daarmee werd de Urker

vissers, die op die dag immers niet mogen uitvaren, oneerlijke concurrentie aangedaan.

RD

Akelig

Een kort maar akelig bericht. In de Limburgse gemeente Margraten is op efficiënte wijze met de bewoners van een dassenburcht afgerekend. Een boer zette met z'n tankwagen het ondergrondse gangenstelsel van de burcht onder water, en bij de uitgangen stonden drie jagermannen gereed om de dassen die nog uit hun ondergelopen holen konden komen neer te leggen. Nu is de das, sinds hij zeldzaam is geworden, tot beschermd dier verklaard in ons land. De boosdoeners zijn dan ook in de kraag gevat door de politie van Eijsden. Wraakzuchtigen onder ons zal het goed doen te horen, dat de betrokken boer van de politie een Waarschuwing heeft gekregen! Mocht hij nog een keer de dassen te lijf gaan, dan loopt hij zelfs het gevaar, dat z'n jachtvergunning wordt ingetrokken! Met zulke zware strafmaten kan onze fauna gerust zijn. Overtreding van onze zwaar bevochten beschermingswetten wordt door de overheid voortvarend aangepakt. Met beleefde waarschuwingen gaan ze geweren te lijf. Dat zal helpen!

Vogelvangst en stroperij

Tijdens het vorige vogelvangstseizoen werden via een routine-kontrolle op een baantje te Butchenbach nabij de Belgisch-Duitse grens, enkele auto's tot stilstand gebracht. Bij het openmaken van de koffers ontdekte men met een illegaal transport van in totaal 81 pas gevangene zangvogels, waaronder hoofdzakelijk Putters, te maken te hebben.

Ondanks het onschuldig uiterlijk van dit plaatselijk voorval en het feit dat officiële vogelvangsters met wettelijke vergunning zeer zelden worden gekontrolleerd op de openbare weg, was het voor de veldwachter in dienst, toch een enorme verrassing toen hij de identiteit vernam van één van de vogelvangsters: het was niemand minder dan Nicolas Jacquinet, een kabinetmedewerker van de Minister van Justitie.

Deze persoon is zeer gekend in het milieu van de 'kooivogelliefhebbers', want hij is voorzitter van een lokale vereniging en beheerder van de Federatie der Waalse Vogelvangsters (F.O.W.). Gezien al deze kwaliteiten heeft hij deel uitgemaakt van alle Ministeriële Kabinetten op aanwijzing van Melchior Wathelet (P.S.C.-Verviers), grote verdediger van de vogelvangst en jacht in Wallonië, die in deze samenwerking een electoraal voordeel zag.

Het Parket van Eupen heeft deze officiële vogelvangster-stroper onlangs veroordeeld tot een geldboete van 25 Bfr. (f 1,251). Dat is de maximum 'straf' voor een overtreding als deze... zonder commentaar!

Het Koninklijk Belgisch Verbond voor de Bescherming van de Vogels vzw heeft zich in deze zaak burgerlijke partij gesteld en hoopt dat door deze veroordeling een voorbeeld is gesteld dat de Minister van Justitie, Melchior Wathelet, die een vurig tegenstander is van elke verbetering op het gebied van reglementering van de bescherming van de Europese avifauna, tot nadenken zet.

Niet alleen de vogelvangst is een schande voor België, maar deze 'volkssport' onttaardt veelal in een massale en winstgevendende stroperij.

R. Arnhem
Voorzitter KNVBV

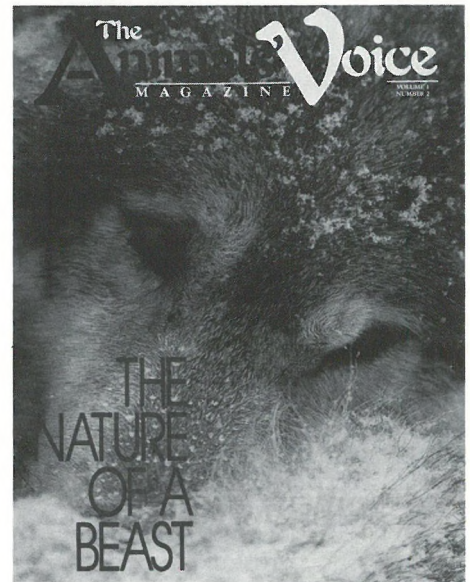
Een machtige stem in full colour

Het zal een buitenlander in Nederland toch snel opvallen dat dit kleine land groot is in verscheidenheid. Hier zingt nog elk natuurbeschermingsvogeltje zoals het gebekt is, netjes in z'n eigen blaadje.

Hoe het ze gelukt is, is mij ook een raadsel, maar in de USA hebben ze het voor elkaar gekregen: één blad voor de dieren! The Animals Voice heet het. Ter bespreking heb ik het tweede nummer van de eerste jaargang gekregen (sept/okt 1988). Om een indruk te geven van het uiterlijk: het lijkt op de Avantgarde of de Cosmopolitan. Dat klinkt wat negatief als we het over dieren hebben want bij dergelijke bladen denkt men al snel aan bontmantels en andere luxueuze en overbodige zaken. Maar het is toch echt zo: het lijkt of kosten noch moeite zijn gespaard. Maar liefst 96 pagina's vierkleurendruk en zeker de helft van het aantal pagina's met steunkleuren. Wellicht is dit een slinkse manier om de problematiek die in het blad aan de orde komt, onder de aandacht van een groot publiek te brengen. Het ziet er allemaal vreselijk spectaculair uit. Vooral dat vreselijk dient u letterlijk te nemen want, hoe dan ook, alle stemmen spreken. In één blad heeft men bij elkaar gekregen (even vertaald naar Nederlandse begrippen) de anti-vivisectie, dierenbescherming, anti-bont comité, wereld natuurfonds, kritisch faunabeheer en ga zo maar door. Dat is nogal wat! Bovendien zijn de kleurenfoto's van het allerhoogste niveau.

Een dergelijk tijdschrift staat of valt met een zeer grote oplage, en alleen al om die reden is wat de Amerikaanse dierenbescherming voor elkaar heeft weten te krijgen zeer bewonderenswaardig. Dat geeft meteen al aan, dat een dergelijke grootschalige opzet in Nederland welhaast tot de onmogelijkheden behoort.

Wat mij aan het tijdschrift tegen staat is dat het de indruk 'het kan niet op!' wekt. De luxe spat bijna van het dure papier. Ik zou zo denken dat, wil de mensheid nog een kans krijgen wat krom is recht te breien, er een andere mentaliteit baan moet breken. De problemen waar de wereld mee worstelt zijn toch vooral ontstaan door verspilling en uitbuiting. Soberheid zou voor de

toekomst toch als leidraad moeten dienen. The Animals Voice laat het naar mijn smaak breed hangen.

Dit neemt natuurlijk niet weg dat het blad een zware stem heeft. Zowel de dieren aan de verkeerde als aan de goede kant van de tralies krijgen ruimschoots de aandacht. Zoveel dat ik alleen wil vermelden dat de wolf in dit nummer prominent aanwezig is. Evenzo wil ik niet onvermeld laten dat de advertentie's voor produkt-boycot mij beslist een zeer gerichte en zinvolle manier lijkt om verandering tot stand te brengen. Ik hoop van harte dat de formule werkt. In elk geval blijken de misstanden in Amerika niet geringer te zijn dan in de oude wereld, en dat stemt niet tot vreugde. Maar de stem die signaleert en aanklaagt heeft daar gelukkig één gezicht gekregen.

Wie op de hoogte wil raken van de stand van zaken in Amerika, vindt in The Animal's voice de nodige informatie. Hopelijk dient het ook ter lering. Immers met 1992 in het verschiet is ook de Europese dierenbeweging gebaat bij één stem voor sprakeloze dieren.

Walter Lentjes

Correspondentie: The Animal's voice magazine, post office box 1649 Martinez, CA 94553-9868 USA. Zonder porto kost een nummer vijf dollar.

Jacht op trekvogels dooi veel gemeenten afgeschafft

Vorig jaar augustus begon Vogelbescherming, in navolging van de SKF, met een actie om het schieten op een elftal vogelsoorten (verschillende eenden, de snippen, de goudplevier en de patrijs) zoveel mogelijk te beperken. Zij richtte zich in een rondschriven tot alle Nederlandse gemeenten. Inmiddels hebben 182 gemeenten op die brief gereageerd. Van dat aantal hebben 132 gemeenten hun instemming met de

actie betuigd. Vijftig gemeenten reageerden dus afwijzend: volgens Vogelbescherming meestal omdat zij het beleid van de minister willen volgen. Het is dus duidelijk: nu moet de minister (of zijn opvolger) maar eens over de brug. Trekvogelbescherming is weliswaar geen item om de verkiezingen mee te winnen, maar het is toch belangrijk genoeg.